

**IZVJEŠTAJ O RADU
AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
za 2017. godinu**

Podgorica, jun 2018. god.

IZVJEŠTAJ O RADU AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO za 2017. godinu

I UVOD

Pravni osnov za izradu godišnjih Izvještaja o radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo sadržan je u članu 13 stav 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12 i 30/17), kojim je propisano da Agencija za civilno vazduhoplovstvo (u daljem tekstu: Agencija) priprema godišnji izvještaj o radu i godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, koje usvaja Vlada Crne Gore, na predlog Savjeta Agencije. Odredbom člana 13 stav 3 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da godišnji izvještaj o radu Agencije sadrži naročito podatke o:

- 1) preduzetim mjerama u sprovođenju nadležnosti (o izdatim licencama, dozvolama, certifikatima, odobrenjima, uvjerenjima, saglasnostima i drugim aktima);
- 2) saradnji sa međunarodnim organizacijama i organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo;
- 3) vršenju inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem zakona i zaključenim međunarodnim ugovorima;
- 4) drugim pitanjima značajnim za rad Agencije.

U skladu sa članom 13 stav 8 Zakona o vazdušnom saobraćaju, godišnji izvještaj o radu i godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, sa izvještajem nezavisnog ovlašćenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

II PRAVNI POLOŽAJ I ORGANI AGENCIJE

Pravni položaj Agencije regulisan je članom 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojim je propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši prenešena javna ovlašćenja u oblasti vazdušnog saobraćaja u skladu sa Zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi Crne Gore.

Organi Agencije su Savjet Agencije i direktor Agencije.

III NADLEŽNOST I UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA AGENCIJE

a) Nadležnost

Odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju uređeni su uslovi za obavljanje vazdušnog saobraćaja u vazdušnom prostoru Crne Gore, uslovi za sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja, upravljanje vazdušnim saobraćajem i druga pitanja od značaja za vazdušni saobraćaj.

Istovremeno, odredbama ovog zakona propisani su pravni položaj, nadležnost i poslovanje Agencije.

Članom 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da Agencija izdaje certifikat vazdušnog operatora i operativnu licencu, izdaje uvjerenje o tipu vazduhoplova, uvjerenje o plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o provjeri plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o registraciji, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za održavanje vazduhoplova, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za stručno osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja, izdaje certifikat i odobrenje za upotrebu civilnog aerodroma, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova za obezbjeđivanje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova, izdaje dozvole i ovlašćenja civilnom vazduhoplovnom osoblju, priprema stručne osnove za izradu programa,

planova, podzakonskih akata koje donose Vlada i organ državne uprave nadležan za poslove saobraćaja, donosi opšte akte u skladu sa ovim zakonom i akte radi sprovođenja ECAA Sporazuma (European Common Aviation Area Agreement – *Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja*), drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja, vodi registre i evidencije u skladu sa ovim zakonom, vrši inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i zaključenim međunarodnim ugovorima, vrši kontinuirani nadzor ispunjenosti uslova u skladu sa ovim zakonom, sarađuje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo, i da vrši i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom Agencije.

Stavom 2 člana 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da se akti koje donosi Agencija u skladu sa zakonom i akti radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, objavljuju u „Službenom listu Crne Gore“.

Članom 6 stav 3 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano da je Agencija Nacionalni nadzorni organ koji obavlja poslove koji se odnose na utvrđivanje ispunjenosti uslova za pružanje usluga vazdušne plovidbe, izdavanje sertifikata pružaocu usluga u vazdušnoj plovidbi, kontinuirani nadzor nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem.

Pored navedenih poslova, propisanih članom 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju, Agencija obavlja i druge poslove utvrđene zakonom, i to: izdaje odobrenja za letenje stranim civilnim vazduhoplovima za letenje u crnogorskom vazdušnom prostoru, daje odobrenja za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje, odobrava površine za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje, daje odobrenja za održavanje vazduhoplovnih priredbi, daje saglasnost vazdušnom prevozniku na zaključivanje ugovora o zakupu vazduhoplova, odobrava operativne priručnike, odobrava listu minimalne ispravnosti opreme vazduhoplova, daje saglasnost na tehničku dokumentaciju za izgradnju, rekonstrukciju i označavanje aerodroma, operativnih površina i drugih objekata, daje posebno odobrenje prije početka izvođenja radova na aerodromu radi zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja i urednosti odvijanja prevoza u vazdušnom saobraćaju, izdaje prethodnu saglasnost za izgradnju i postavljanje vazduhoplovnih prepreka van područja aerodroma (područje sa ograničenom gradnjom) koji prelaze propisanu visinu, odobrava programe stručnog osposobljavanja za vazduhoplovno i drugo osoblje koje obavlja poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja, imenuje ispitne komisije i instruktore-ispitivače sa liste ispitivača, utvrđuje listu ispitivača, obavlja poslove u vezi traganja i spašavanja vazduhoplova i druge poslove, propisane ovim zakonom, u vezi sa zaštitom sigurnosti i bezbjednosti civilnog vazdušnog saobraćaja.

Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem Zakona o vazdušnom saobraćaju i propisa donesenih na osnovu ovog zakona, kao i zaključenih međunarodnih ugovora koji obavezuju Crnu Goru, saglasno članu 151 navedenog zakona, vrši Agencija, u skladu sa odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju i Zakona o inspekcijskom nadzoru.

U skladu sa nadležnostima propisanim Zakonom o vazdušnom saobraćaju i podzakonskim aktima donijetim na osnovu ovog zakona, Agencija je u 2017. godini prioritarno realizovala svoje zakonom propisane obaveze i Programske aktivnosti za izvještajni period. Poseban prioritet dat je obavljanju poslova inspekcijskog i kontinuiranog nadzora nad radom vazduhoplovnih subjekata. Pored toga, u kontinuitetu je vršeno stručno osposobljavanje zaposlenih za obavljanje poslova inspekcijskog i kontinuiranog nadzora, kao poslova koji zahtijevaju posebna stručna znanja za vršenje nadzora i preduzimanje zakonom propisanih mjera.

S obzirom na činjenicu da inspekcijski poslovi obuhvataju i ovlašćenja za obavljanje inspekcijskih pregleda, izricanje ograničenja i zabrana, nalažanje upravnih mjera, izdavanje prekršajnih naloga, podnošenje zahtjeva

za pokretanje prekršajnog postupka, kao i preduzimanje drugih mjera propisanih Zakonom o inspekcijskom nadzoru („Službeni list RCG“, br. 39/03 i „Službeni list CG“, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15 i 52/16) i Zakonom o prekršajima („Službeni list CG“, br. 01/11, 06/11, 39/11 i 32/14) i da podrazumijevaju posjedovanje posebne stručnosti za obavljanje poslova inspekcijskog nadzora, Agencija je i u toku 2017. godine jedan dio aktivnosti usmjeravala na edukovanje zaposlenih iz oblasti vođenja upravnog postupka, inspekcijskih nadzora i preduzimanja prekršajnih mjera.

Pored poslova propisanih Zakonom o vazdušnom saobraćaju, Agencija obavlja i poslove koji su joj utvrđeni u nadležnost odredbama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 18/11 i 46/14) u pogledu zaštite prava putnika i lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, u toku prevoza u vazdušnom saobraćaju, kao i odredbama Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju („Službeni list CG“, br. 44/12) i Zakona o prevozu opasnih materija („Službeni list CG“, br. 33/14 i 13/18).

Naime, u skladu sa članom 93 navedenog zakona, u slučaju uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta, putnik ostvaruje prava utvrđena ovim zakonom, na osnovu pisanog prigovora sa odgovarajućim dokazima, koji dostavlja vazdušnom prevozniku. Ako vazdušni prevoznik, odnosno operator aerodroma u roku od 30 dana od dana dostavljanja prigovora ne odluči po prigovoru, putnik, odnosno lice sa invaliditetom ili lice smanjene pokretljivosti, ima pravo da dostavi Agenciji prigovor za mirno rješavanje sporova, a Agencija je dužna da se izjasni na prigovor u roku od 15 dana od dana prijema prigovora.

Takođe, ovaj zakon, u članu 36 propisuje obim prava lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, gdje lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, koja koriste ili namjeravaju da koriste usluge vazdušnog prevoza putnika po dolasku, odlasku ili tranzitu kroz aerodrom kada se aerodrom nalazi na teritoriji Crne Gore imaju pravo na pomoć u skladu sa ovim zakonom.

Nadzor nad pružanjem pomoći licima sa invaliditetom ili licima smanjene pokretljivosti na aerodromu vrši Agencija.

b) Unutrašnja organizacija

U toku 2017. godine Agencija je nastavila aktivnosti na stručnom osposobljavanju i usavršavanju zaposlenih, u cilju obezbijedjivanja zakonitog, stručnog, efikasnog i racionalnog vršenja prenešenih javnih ovlašćenja u oblasti vazdušnog saobraćaja, odnosno poslova i zadataka iz svoje nadležnosti. Time je dodatno unapređen rad Agencije, kao vazduhoplovne vlasti Crne Gore, koji se od strane relevantnih međunarodnih organizacija u kontinuitetu ocjenjuje kao izuzetno uspješan.

Unutrašnja organizacija Agencije uređena je Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Aktuelnom verzijom tog pravilnika u Agenciji je u 2017. godini bilo sistematizovano 53 radna mjesta, u sljedećim organizacionim jedinicama:

1. Sektor za sigurnost vazdušnog saobraćaja – 14 izvršilaca

U ovom sektoru nalaze se sljedeće unutrašnje organizacione jedinice:

- 1.1 Odsjek vazduhoplovne djelatnosti
- 1.2 Odsjek vazduhoplova
- 1.3 Odsjek za dozvole i nadzor letačkog osoblja
- 1.4 Odsjek aerodroma

2. Sektor za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru – 19 izvršilaca

U ovom sektoru nalaze se sledeće unutrašnje organizacione jedinice:

- 2.1 Odsjek za upravljanje vazdušnim saobraćajem (*Air Traffic Management – ATM*)
- 2.2 Odsjek za komunikacijsko, navigaciono i nadzorno obezbjeđenje vazdušnog prostora (*Communication, Navigation, Surveillance Services – CNS*)

2.3 Odsjek za obuku i izdavanje dozvola i ovlašćenja kontrolorima letenja

2.4 Odsjek za vazduhoplovne karte (*Aeronautical Charts – AC*) i usluge vazduhoplovnog informisanja (*Aeronautical Information Service – AIS*)

2.5 Referat za usluge vazduhoplovne meteorologije (*Meteorology – MET*)

2.6 Referat za zaštitu okoline

2.7 Referat za traganje i spašavanje

3. Odjeljenje za bezbjednost i olakšice u civilnom vazduhoplovstvu – 3 izvršioca

4. Odjeljenje za međunarodnu saradnju – 4 izvršioca

5. Referat za vazduhoplovnu medicinu – 1 izvršilac

6. Referat za utvrđivanje uzroka ugrožavanja sigurnosti vazduhoplova, nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova – 1 izvršilac

7. Služba za pravne, finansijske i opšte poslove – 7 izvršilaca

Radna mjesta Direktora, Pomoćnika direktora, Menadžera sistema upravljanja sigurnošću (Safety Manager) i Savjetnika – poslovnog sekretara sistematizovana su van unutrašnjih organizacionih jedinica.

U Agenciji je u 2017. godini bilo zaposleno ukupno 48 izvršilaca, od kojih 42 na neodređeno vrijeme i 5 na određeno vrijeme, kao i 1 pripravnik.

U cilju normalnog odvijanja radnih aktivnosti i obezbjeđivanja adekvatnog poslovnog prostora, Agencija je smještena u kupljenom poslovnom prostoru, površine 996 m², sa 20 pripadajućih parking mjesta, tako da je sjedište Agencije u ul. Josipa Broza Tita bb, Stari aerodrom, Podgorica.

IV EDUKACIJA ZAPOSLENIH

Permanentno stručno osposobljavanje zaposlenih predstavlja jednu od prioritarnih obaveza Agencije, što je istovremeno i preduslov uspješnog obavljanja poslova koji su u nadležnosti Agencije.

U Agenciji je napravljena strategija stručnog obrazovanja u vidu Trening Programa, na osnovu kojeg je usvojen Trening plan za 2017. godinu, sa prioritarnim kursevima koji se odnose na sve zaposlene, prvenstveno na nadzornike i inspektore.

Kako su u prethodnom periodu obavljani inicijalni i osnovni trening, u 2017. godini vršene su uglavnom individualne specijalističke obuke kao i obnova znanja iz oblasti Svijest o bezbjednosti – Modul 1, Tehnike nadzora i Ljudski faktor u vazduhoplovstvu.

Dodatno, u saradnji sa Upravom za kadrove, održana je obuka u vezi primjena novog Zakona o upravnom postupku.

Tokom 2017. godine, u cilju jačanja kapaciteta Agencije i razvoja kompetentnosti, zaposleni u Sektoru za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru su, u skladu sa zahtjevima radnog mjesta i zaduženjima, dodatno pohađali i polagali veći broj specijalističkih obuka, sa posebnim akcentom na sticanju znanja i vještina neophodnih za vršenje poslova nadzora nad radom certifikovanih pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi. Ove obuke obavljene su u Trening centru Evropske organizacije za sigurnost vazdušne plovidbe (EUROCONTROL) – IANS, u Luksemburgu, kao i u ENAC-u u Tuluzu.

Takođe u saradnji sa BMVIT Austrije, a u organizaciji TAIEX-a, za nadzornike Agencije je u prostorijama Agencije održana obuka iz oblasti Upravljanja usklađenošću.

U saradnji sa DGAC Francuske, za trojicu nadzornika Agencije održana je petodnevna obuka iz oblasti nadzora nad sertifikacijom operatora aerodroma, uključujući i posjete aerodromima.

U 2017. godini kroz Vladin projekat stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem, planirano je angažovanje četiri pripravnika, čime će Agencija dati doprinos društveno odgovornom poslovanju, a ujedno ubrzati i osnažiti neke od aktivnosti iz svog poslovanja

V REALIZOVANE OBAVEZE PROPISANE ZAKONOM I UTVRĐENE GODIŠNJIM PROGRAMOM RADA AGENCIJE ZA 2017. GODINU

Prioriteti u radu Agencije i u 2017. godini, kao i u proteklim izvještajnim periodima, bili su vršenje poslova iz nadležnosti Agencije, koja je utvrđena Zakonom o vazdušnom saobraćaju, uz realizaciju obaveza utvrđenih Programom rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017. godinu.

Kao i u prethodnom izvještajnom periodu Agencija je uspjela da ostvari značajne rezultate i dobije zadovoljavajuće ocjene za preduzete aktivnosti iz svoje nadležnosti, od strane predstavnika međunarodnih organizacija prilikom zvaničnih posjeta ostvarenih u izvještajnom periodu.

Agencija je realizovala aktivnosti utvrđene *Programom rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017. godinu*, u pogledu vršenja kontinuiranog i inspeksijskog nadzora, u skladu sa usvojenim *Planom inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017. godinu*, kojim su utvrđeni raspored i dinamika obavljanja nadzora vazduhoplovnih subjekata, a koje su vršili ovlašćeni inspektori za vazdušni saobraćaj i ovlašćena lica Agencije za vršenje kontinuiranog nadzora, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, podzakonskim aktima i internim aktima Agencije, kao i odredbama Zakona o inspeksijskom nadzoru.

Dakle, Agencija je u potpunosti realizovala obaveze u pogledu vršenja kontinuiranog nadzora u smislu praćenja kontinuiranog ispunjavanja uslova na osnovu kojih su izdati sertifikati ili druge isprave, tokom čitavog perioda njihovog važenja, za obavljanje vazdušnog saobraćaja i drugih djelatnosti u vazdušnom saobraćaju, kao i u pogledu sertifikovanja vazduhoplovnih subjekata i vazduhoplovnog osoblja i drugih djelatnosti propisanih zakonom, koje spadaju u osnovne i najznačajnije djelatnosti Agencije.

Navedene aktivnosti Agencija je realizovala saglasno odredbama Zakona o vazdušnom i podzakonskim aktima koji su donijeti na osnovu ovog zakona.

* * *

Zakon o vazdušnom saobraćaju je, načelno, obuhvatio osnovne principe sadržane u evropskim uredbama i uputstvima i pružio pravni osnov za donošenje podzakonskih akata kojima se u potpunosti preuzimaju sadržaji uredbi Evropske unije (EU). Kao što je već navedeno, zakonom je propisana nadležnost Agencije za donošenje akata u skladu sa njim i akata radi sprovođenja ECAA Sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva. Propisivanjem, odnosno prenošenjem ovlašćenja Agenciji da donosi akte iz oblasti civilnog vazduhoplovstva stvorene su pravne pretpostavke za efikasno usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa propisima EU.

Ratifikacijom osnovnog teksta ECAA Sporazuma, Crna Gora je preuzela obaveze utvrđene odredbama ovog sporazuma. Jedna od najvažnijih obaveza propisana je članom 3 ECAA Sporazuma, kojim je precizirano da su odredbe propisa na koje se poziva ili koji su sadržani u Aneksu I ovog sporazuma, usklađeni prema Aneksu II ovog sporazuma, obavezujuće za strane ugovornice i predstavljaju, ili će predstavljati, dio njihovog unutrašnjeg pravnog poretka, sa obavezom da propisi koji odgovaraju uredbama Evropske Zajednice treba da budu dio unutrašnjeg pravnog poretka strana ugovornica, dok je za propise koji odgovaraju uputstvima Evropske Zajednice nadležnim organima strana ugovornica ostavljen izbor oblika i načina njihove implementacije.

Imajući u vidu navedene obaveze, koje je potpisivanjem i ratifikacijom ECAA Sporazuma preuzela država Crna Gora, Zakonom o vazdušnom saobraćaju propisano je ovlašćenje Agenciji za donošenje akata i na taj način je stvorena mogućnost da se zakonodavstvo Crne Gore u oblasti civilnog vazduhoplovstva u

potpunosti uskladi sa pravnim poretkom Evropske Unije (*acquis communautaire*) na mnogo efikasniji i ažurniji način.

Naime, praktičan značaj ovakvog načina usklađivanja ogleda se u činjenici da su propisi EU u oblasti vazduhoplovstva podložni čestim izmjenama ili dopunama, tako da je ažurnost u usklađivanju sa njima moguće ostvariti jedino kroz pravovremeni postupak izmjene i dopune odgovarajućeg podzakonskog akta.

U skladu sa odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju Agencija je, uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, u 2017. godini donijela 13 podzakonskih akata koji su objavljeni u „Službenom listu Crne Gore“, i to:

1) Pravilnik o uslugama vazduhoplovne meteorologije, načinu pripremanja i pribavljanja meteoroloških informacija i načinu slanja meteoroloških informacija („Službeni list CG“, broj 06/17 od 27.01.2017. godine, stupio na snagu 04.02.2017. godine);

* Ovim pravilnikom preuzet je ICAO Aneks 3 – Meteorološke usluge za međunarodnu vazdušnu plovidbu (međunarodni standardi i preporučena praksa) Konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu (Čikaška konvencija).

2) Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija („Službeni list CG“, broj 06/17 od 27.01.2017. godine, stupio na snagu 04.01.2017. godine);

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 2016/1199 od 22. jula 2016. godine, kojom se mijenja i dopunjava Uredba (EU) br. 965/2012 u odnosu na operativno odobrenje navigacije na bazi performansi, sertifikaciju i nadzor pružalaca usluga podataka i operacija helikopterima na moru i kojom se vrši ispravka te Uredbe

3) Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o sertifikaciji plovidbenosti i ekološkoj sertifikaciji vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i za sertifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija („Službeni list CG“, broj 12/17 od 24.02.2017. godine, stupio na snagu 04.03.2017. godine);

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 2016/5 od 5. januara 2016. godine kojom se mijenja i dopunjava Uredba (EU) br. 748/2012 po pitanju implementacije osnovnih zahtjeva za zaštitu životne sredine

4) Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o osnovnim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i nadležnostima Evropske agencije za sigurnost vazdušnog saobraćaja („Službeni list CG“, broj 15/17 od 09.03.2017. godine, stupio na snagu 17.03.2017. godine);

* Ovim pravilnikom je preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 2016/4 od 5. januara 2016. godine kojom se mijenja i dopunjava Uredba (EZ) br. 216/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta po pitanju osnovnih zahtjeva za zaštitu životne sredine

5) Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o posadi vazduhoplova („Službeni list CG“, broj 15/17 od 09.03.2017. godine, stupio na snagu 17.03.2017. godine);

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba komisije (EU) broj 2016/539 od 6. aprila 2016. godine kojom se mijenja i dopunjava Uredba (EU) br. 1178/2011 po pitanju obuke, ispitivanja i periodične provjere pilota za navigaciju na bazi performansi

6) Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnik o standardima i kriterijumima za nesmetanu upotrebu operativnih površina, objekata, uređaja i opreme na aerodromu („Službeni list CG“, broj 19/17 od 27.03.2017. godine, stupio na snagu 04.04.2017. godine);

7) Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija („Službeni list CG“, broj 25/17 od 11.04.2017. godine, stupio na snagu 19.04.2017. godine);

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba komisije (EU) 2017/363 od 1. marta 2017. godine, kojom se mijenja i dopunjava Uredba (EU) br. 965/2012 u

odnosu na posebno odobrenje za operacije jednomotornim turbinskim avionima noću ili u instrumentalnim meteorološkim uslovima i zahtjeve za odobrenje za obuku o opasnim materijama koji se odnose na komercijalne specijalizovane operacije, nekomercijalne operacije složenih vazduhoplova na motorni pogon i nekomercijalne specijalizovane operacije složenih vazduhoplova na motorni pogon.

- 8) Pravilnik o sadržini i načinu vođenja Registra aerodroma („Službeni list CG“, broj 43/17 od 04.07.2017. godine, stupio na snagu 12.07.2017. godine);
- 9) Pravilnik o sadržini i načinu vođenja evidencije površina za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje („Službeni list CG“, broj 43/17 od 04.07.2017. godine, stupio na snagu 12.07.2017. godine);
- 10) Pravilnik o uslovima i načinu stručnog osposobljavanja pomoćnog vazduhoplovnog osoblja – vazduhoplovno meteorološkog osoblja („Službeni list CG“, broj 56/17 od 08.09.2017. godine, stupio na snagu 16.09.2017. godine);
- 11) Pravilnik o radnom vremenu i odmorima kontrolora letenja („Službeni list CG“, broj 64/17 od 06.10.2017. godine, stupio na snagu 14.10.2017. godine);
- 12) Pravilnik o uslovima i načinu za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje vazduhoplova („Službeni list CG“, broj 79/17 od 29.11.2017. godine, stupio na snagu 07.12.2017. godine);
- 13) Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o dozvolama i organizacijama za osposobljavanje kontrolora letenja („Službeni list CG“, broj 88/17 od 26.12.2017. godine, stupa na snagu 03.01.2018. godine);

Pored navedenih podzakonskih akata, donijetih uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva i objavljenih u „Službenom listu Crne Gore“, Agencija je donijela i objavila u Službenom listu Crne Gore” Rješenje o izdavanju Operativne licence Montenegro Airlines-u AD, Podgorica, za obavljanje komercijalnog vazdušnog prevoza, pod brojem ME.OL.001 sa datumom izdavanja 03.08.2017. godine i neograničenim rokom važenja („Službeni list CG“, broj 55/17 od 29.08.2017. godine).

Naime, odredbom člana 28 Zakona o vazdušnom saobraćaju, propisano je da se akt Agencije kojim se izdaje, ukida ili privremeno ukida operativna licenca objavljuje u „Službenom listu Crne Gore”.

Dakle, u izvještajnom periodu Agencija je, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, donijela 13 akata iz svoje nadležnosti, kojima se u najvećem dijelu preuzimaju izmjene i dopune već preuzetih osnovnih tekstova propisa EU iz oblasti civilnog vazduhoplovstva i na taj način vrši ažurno usklađivanje sa svim izmjenama EU Regulativa.

Navedeni podaci o broju donešenih propisa u izvještajnom periodu od godinu dana predstavljaju pravi pokazatelj značaja propisivanja ovlašćenja Agenciji za donošenje akata i ostvarene ažurnosti u postupku usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa pravom EU.

Agencija je od dana stupanja na snagu Zakona o vazdušnom saobraćaju (16. jun 2012. godine), kojim joj je prenešeno javno ovlašćenje u pogledu donošenja podzakonskih akata, donijela preko 110 podzakonskih akata, kojima je u najvećem dijelu preuzimala evropsku regulativu iz oblasti vazdušnog saobraćaja, koja se često mijenjala i dopunjavala, u cilju ažurnog usklađivanja sa propisima EU.

Ostvarena dinamika u postupcima pripreme i donošenja akata Agencije u 2017. godini ukazuje da je omogućena mnogo efikasnija i ažurnija harmonizacija propisa, odnosno usklađivanje podzakonskih propisa iz oblasti civilnog vazduhoplovstva sa evropskim propisima, odnosno *acquis communautaire*, u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj Uniji.

Agencija je u izvještajnom periodu, saglasno članu 6 stav 1 tačka 8 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojim je propisano da Agencija priprema stručne osnove za izradu programa, planova, podzakonskih akata koje donose Vlada i organ državne uprave nadležan za poslove saobraćaja, pripremila stručne osnove za izradu tri pravilnika, koje je donijelo Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, i to:

- 1) Pravilnik o uslovima korišćenja i klasifikaciji vazdušnog prostora („Službeni list CG“, broj 52/17 od 08.08.2017. godine, stupio je na snagu 16.08.2017, a primenjuje se od 04.01.2018. godine);

2) Pravilnik o načinu upravljanja i strukturama vazdušnog prostora („Službeni list CG“, broj 70/17 od 27.10.2017. godine, stupio je na snagu 04.11.2017. godine, a primenjuje se od 04.01.2018. godine);

3) Pravilnik o uslovima i načinu izdavanja odobrenja za let stranih civilnih vazduhoplova u vazdušnom prostoru Crne Gore („Službeni list CG“, broj 73/17 od 03.11.2017. godine, a stupio je na snagu 11.11.2017. godine).

Agencija je u izvještajnom periodu, u skladu sa citiranim članom 6 stav 1 tačka 8 Zakona o vazdušnom saobraćaju, pripremila stručne osnove za izradu Nacionalnog programa bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva Crne Gore i dostavila ga Nacionalnom odboru za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva, koji je u skladu sa članom 139 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju, na svojoj sjednici od 19. juna 2017. godine, utvrdio Predlog Nacionalnog programa bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva Crne Gore i dostavio ga Vladi Crne Gore na donošenje. Vlada CG je na sjednici od 31. avgusta 2017. godine donijela Nacionalni program bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva Crne Gore (četvrto izdanje).

Takođe, Agencija je u izvještajnom periodu, u skladu sa članom 106 stav 3 Zakona o vazdušnom saobraćaju, pripremila stručne osnove za izradu Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja (SSP) i dostavila ga Nacionalnom odboru za upravljanje sigurnošću u vazdušnom saobraćaju, koji je u skladu sa članom 107 stav 2 tačka 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju utvrdio Predlog Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja (SSP) i dostavio ga Vladi Crne Gore na donošenje. Nacionalni program sigurnosti je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 6. jula 2017. godine.

Pored donošenja navedenih akata, u skladu sa članom 6 stav 1 tačka 10 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojim je propisano da donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja, Agencija je nadležna za donošenje sigurnosnih akata, i to: Sigurnosnih direktiva (*Safety directive*), Sigurnosnih naloga (*Safety order*) i Sigurnosnih informacija (*Safety information*).

Dok u izvještajnom periodu nije postojala potreba za donošenje Sigurnosnih direktiva, Agencija je donijela dva Sigurnosna naloga u 2017. godini, i to:

- Sigurnosni nalog o odobravanju pružanja usluga iz vazduha stranim operatorima vazduhoplova u vazdušnom prostoru Crne Gore, broj 2012/001-Rev 03 od 29.09.2017. godine, i
- Sigurnosni nalog kojim se utvrđuju uslovi za upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela u oblastima CTR Podgorica i CTR Tivat, broj 2017-001-Rev 00 od 5. septembra 2017. godine

Dodatno, u navedenom periodu donijete su i tri Sigurnosne informacije, i to:

- 2014/007 – Prihvatljivi načini usaglašavanja, smjernice i certifikacione specifikacije Evropske agencije za sigurnost vazdušnog saobraćaja (Revizija 2, objavljeno 13. marta 2017. godine),
- 2017/001 – Komercijalne specijalizovane operacije visokog rizika i izdavanje ovlaštenja za njihovo izvođenje (Revizija 0, objavljeno 20. marta 2017. godine), i
- 2017/002 – Prijavljivanje, analiziranje i praćenje događaja u civilnom vazduhoplovstvu (Revizija 0, objavljeno 25. maja 2017. godine).

Donijetim sigurnosnim aktima obezbjeđuje se efikasno reagovanje u određenim situacijama, nastalim usljed eventualnog nedostatka propisa ili nedovoljne preciznosti njegovih odredbi, što bi moglo imati uticaja na sigurnost vazdušnog saobraćaja.

Druga značajna novina propisana Zakonom o vazdušnom saobraćaju je prenošenje ovlaštenja Agenciji u pogledu vršenja inspekcijskog nadzora.

Odredbama Zakona o inspekcijskom nadzoru („Službeni list RCG“, br. 39/03 i „Službeni list CG“, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15 i 52/16) propisano je da inspekcijski nadzor u oblasti vazdušnog saobraćaja vrši nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlaštenja u ovoj oblasti, u skladu sa ovim zakonom i posebnim zakonom, odnosno Agencija. Na ovaj način poslovi inspekcijskog nadzora u oblasti vazdušnog saobraćaja prenijeti su Agenciji, a istovremeno je izvršeno usaglašavanje sa evropskom regulativom koja propisuje da

inspekcijski nadzor u vazdušnom saobraćaju vrši nacionalna vazduhoplovna vlast. Naime, odredbom člana 2 stav 2 Regulative (EZ) br. 550/2004 Evropskog Parlamenta i Savjeta, od 10. marta 2004. godine o pružanju usluga vazdušne plovidbe u Jedinstvenom evropskom nebu, koja je preuzeta u pravni sistem Crne Gore Pravilnikom o pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi u Jedinstvenom evropskom nebu i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog istema („Službeni list CG“, broj 22/13), propisano je da poslove inspekcijskog nadzora nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi vrši nacionalni nadzorni organ, a to je, saglasno članu 6 stav 3 Zakona o vazdušnom saobraćaju, Agencija.

U izvještajnom periodu, inspektori za vazdušni saobraćaj izvršili su značajan broj inspekcijskih nadzora i, na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja, preduzeli upravne i druge zakonom propisane mjere i radnje. O izvršenim inspekcijskim nadzorima opširnije je rečeno u poglavlju u kojem je pojedinačno prikazan rad organizacionih jedinica Agencije (Poglavlje VI).

Inspektori su u ovom periodu, u skladu sa zaključcima Vlade, pretežno izricali prekršajne naloge, odnosno novčano kažnjavali prekršioci za učinjene prekršaje. Svi prekršajni nalozi, izrečeni u izvještajnom periodu su uglavnom naplaćeni, dobrovoljno ili prinudnim putem, u skladu sa odredbama Zakona o prekršajima.

Na ovaj način, potpuno je uspostavljena je funkcija inspekcijskog nadzora u civilnom vazduhoplovstvu.

U skladu sa obavezama propisanim odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju i obavezama iz Programa rada za 2017. godinu, Agencija je krajem drugog kvartala 2017. godine, pripremila Predlog Izvještaja o radu i Predlog Finansijskog izvještaj za 2016. godinu. Savjet Agencije je, saglasno svojim nadležnostima, utvrdio predloge navedenih izvještaja i dostavio ih Vladi na usvajanje. Vlada Crne Gore je, na sjednici od 27. jula 2017. godine, zaključkom broj: 07-2416 od 24. avgusta 2017. godine, usvojila *Izvještaj o radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu i Finansijski izvještaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu*, sa Izvještajem nezavisnog revizora, kojeg je imenovala Vlada Crne Gore. Usvajajući navedene Izvještaje Vlada Crne Gore je usvojila i zaključke o ostvarenim značajnim rezultatima u radu Agencije i izuzetno pozitivnom finansijskom poslovanju.

U četvrtom kvartalu 2017. godine Agencija je pripremila *Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2018. godinu i Finansijski plan Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2018. godinu*, koje je Vlada usvojila na sjednici od 18. januara 2018. godine, zaključkom br. 07-82 od 25. januara 2018. godine.

U decembru 2017. godine donešen je *Plan javnih nabavki Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2018. godinu*, koji je objavljen je na sajtu Uprave za javne nabavke.

VI PREDUZETE AKTIVNOSTI I MJERE U SPROVOĐENJU NADLEŽNOSTI AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

Sektor za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru (u daljem tekstu: ANS sektor) između ostalog, obavlja poslove nadležnosti Nacionalnog nadzornog organa (NSA), u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, kojim je propisano da utvrđivanje ispunjenosti uslova za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, kontinuirani nadzor nad ispunjenošću zahtjeva za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem obavlja Agencija, kao Nacionalni nadzorni organ (*National Supervisory Authority*, u daljem tekstu: NSA).

Pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi, odnosno Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd (u daljem tekstu: SMATSA doo) je certifikovani pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi na osnovu usaglašenosti sa primjenljivim zajedničkim zahtjevima za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, koje obuhvataju: tehničku, operativnu i praktičnu osposobljenost i pogodnost, sisteme i procese za sigurnosnu djelatnost i kvalitetno upravljanje, sisteme izvještavanja, kvalitet usluga, finansijsku sigurnost, odgovornost i pokriće osiguranja, organizacionu strukturu i vlasništvo, uključujući sprječavanje sukoba interesa, ljudske resurse, kao i odgovarajuće planove za stručni kadar i bezbjednost. U skladu sa tim, SMATSA doo kontinuirano ispunjava primjenljive zajedničke zahtjeve u skladu sa izdatim, odnosno priznatim certifikatom.

Agencija je, kroz ANS sektor, kao NSA, odgovorna za vršenje stalnog procjenjivanja usaglašenosti pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi sa sigurnosno regulatornim zahtjevima. Procjenjivanje se vrši aktivnošću sigurnosnog nadzora (*Safety Oversight*) koji se realizuje mehanizmom sprovođenja sigurnosno regulatornih provjera (*Audit*). Agencija, kao NSA, obavlja i poslove koji se odnose na nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem, tj. vrši nadzor nad pružanjem usluga u vazdušnom saobraćaju (*Air Traffic Services – ATS*), upravljanjem vazdušnim prostorom (*Airspace Management – ASM*) i nadzor nad upravljanjem protokom vazdušnog saobraćaja (*Air Traffic Flow Management – ATFM*).

ANS sektor je organizovan u 4 odsjeka (Odsjek za upravljanje vazdušnim saobraćajem (ATM), Odsjek za komunikacijsko, navigaciono i nadzorno obezbjeđenje vazdušnog prostora (CNS), Odsjek za obuku i izdavanje dozvola i ovlaštenja kontrolorima letenja (PEL) i Odsjek za vazduhoplovne karte (AC) i usluge vazduhoplovnog informisanja (AIS)) i 3 referata (Referat za usluge vazduhoplovne meteorologije (MET), Referat za zaštitu okoline (ENV) i Referat za traganje i spašavanje (SAR)), a čine ga jedan rukovodilac i 15 zaposlenih, od kojih je 10 certifikovanih provjerivača, uključujući rukovodioca sektora koji ima i inspektorska ovlaštenja.

Pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi u vazdušnom prostoru Crne Gore je Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd, koja je certifikovani pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi na osnovu potvrde o usaglašenosti sa primjenljivim zajedničkim zahtjevima za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, koje obuhvata: tehničku, operativnu i praktičnu osposobljenost i pogodnost, sisteme i procese za sigurnosnu djelatnost i kvalitetno upravljanje, sisteme izvještavanja, kvalitet usluga, finansijsku sigurnost, odgovornost i pokriće osiguranja, organizacionu strukturu i vlasništvo, uključujući sprječavanje sukoba interesa, ljudske resurse, kao i odgovarajuće planove za stručni kadar i bezbjednost.

Osnivači SMATSA doo su vlade Crne Gore i Republike Srbije. Osnovna djelatnost SMATSA doo je pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi u vazdušnom prostoru Srbije i Crne Gore, vazdušnom prostoru iznad dijela Jadranskog mora i iznad teritorijalnih voda država osnivača, do granica utvrđenih međunarodnim ugovorima, kao i u vazdušnom prostoru drugih država koje su SMATSA doo povjerile poslove pružanja usluga na osnovu međunarodnih ugovora. Agencija je, kao NSA, odgovorna za vršenje kontinuiranog procjenjivanja usaglašenosti pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi sa sigurnosno regulatornim zahtjevima. Procjenjivanje se vrši stalnom aktivnošću sigurnosnog nadzora koji se realizuje mehanizmom sprovođenja sigurnosno regulatornih provjera (audit).

Regulatorne aktivnosti

U cilju boljeg razumijevanja obaveza i organizacije ANS sektora i da pruži smjernice i pomoć zaposlenima u svakodnevnom radu usvojen je Priručnik Sektora za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru (ANS-

MAN-001, u daljem tekstu: Priručnik), sa ciljem usaglašavanja sa zakonskim i podzakonskim propisima, prvenstveno sa ZVS i Pravilnikom o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovitbi i sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera. Priručnik opisuje metodologiju izvršavanja zadataka ANS sektora i, zajedno sa procedurama i dokumentima koji su njegov sastavni dio, osigurava da se zadaci izvršavaju na dosljedan, unificiran, objektivan, nepristrasan i na regulativi zasnovan način. Sastavni dio Priručnika, pored 21 interne procedure (sa oznakama od NSA-PRO-001-ME do NSA-PRO-021-ME), predstavlja i 7 dodatnih dokumenta od kojih su u toku 2017. godine za 4 dokumenta, kao novi dokumenti ili kroz izmjene i dopune postojećih, izrađene nove verzije: ANS-DOK-001 – Opšti dokument: Lista baznih pitanja, ANS-DOK-002 – Opšti dokument: Pojmovnik, ANS-PLN-002 – Godišnji program i plan periodičnih provjera pružaoca usluga u vazdušnoj plovitbi za 2016. godinu i ANS-PRG-002 – Dugoročni program kontinuiranog nadzora nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovitbi za 2016. i 2017. godinu.

Pored 6 propisa navedenih u Poglavlju V za koje je ANS sektor pripremio osnove za usvajanje kao i za izmjene postojećih akata, u toku 2017. godine ANS sektor je, sa ciljem preuzimanja propisa Evropske unije i drugih izvora standarda i preporučenih praksi, započeo sa pripremanjem osnova sljedećih dokumenata čije se usvajanje očekuje u toku tekuće godine:

- Pravilnik o vazduhoplovnom informisanju,
- Pravilnik o upravljanju kapacitetom i protokom vazdušnog saobraćaja,
- Izmjene i dopune Pravilnika o načinu, pravilima i postupcima letenja vazduhoplova i operativnim uslugama u vazdušnom saobraćaju (Prenošenje Uredbe Komisije br. 2016/1185),
- Pravilnik o uslovima i načinu izgradnje i postavljanja vazduhoplovnih prepreka koje mogu da utiču na rad radio-uređaja i sigurnost vazdušnog saobraćaja,
- Pravilnik o uslovima za upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela (zajedno sa Sektorom za sigurnost vazdušnog saobraćaja),
- Uputstvo o primjeni FUA koncepta u Crnoj Gori, i
- Sigurnosna informacija 2018/001 Rev. 00: Sigurnosna informacija o postupanju u opasnim situacijama u vazdušnom prostoru Crne Gore.

Aktivnosti inspeksijskih i kontinuiranih nadzora – Prema Planu inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za 2017. godinu, br. 01/2-2046/1-16 od 27.12.2016. godine i 01/2-2046/2-16 od 02.06.2017. godine (revizija 01), broj planiranih provjera, inspekcija i sprovedenih provjera prikazan je u u sljedećoj Tabeli.

Tip provjere	Planirano	Sprovedeno
Redovne	25	22
Dodatne (vanredne)	4	4 (6)
Inspekcije	6	6

U toku 2017. godine izvršeno je šest inspeksijska nadzora sprovedenih nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovitbi i to po 3 u operativnoj jedinici AKL Podgorica (u februaru, maju i novembru) i operativnoj jedinici AKL Tivat (u februaru, junu i julu). Kao posljedica izvršenih inspekcija SMATSA doo je naloženo pokretanje više različitih aktivnosti: izdato je Rješenje br. 03/2-58/2-17 od 19.07.2017. godine, pokrenute aktivnosti u SMATSA doo koje su za cilj imale jačanje rada na podizanju kvaliteta pruženih usluga kontrole letenja korišćenjem raspoloživih internih kapaciteta, a specifično u dijelu CNS usluga naloženo je dovođenje u red problema sa neprekidnim napajanjem u AKL Podgorica.

Cilj kontinuiranog nadzora koji se ostvaruje kroz redovne periodične provjere je da se utvrdi da li je pružalac usluga u vazdušnoj plovitbi – imalac sertifikata, usaglašen, prije svega, sa Zajedničkim zahtjevima (opštim i posebnim) za pružanje usluga u vazdušnoj plovitbi, u skladu sa *Pravilnikom o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovitbi, sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera* („Službeni list CG“, br. 65/12 i 32/2015), kao i sa drugim sigurnosnim regulatornim zahtjevima koji proističu iz *Zakona o vazdušnom saobraćaju* i na osnovu njega donijetih podzakonskih akata, kao i transponovanih uredbi Evropske unije.

U 2017. godini planirane su dvije provjere zahtjeva FIN/PAR/LIA iz Pravilnika o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovitbi i sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera, ali je sprovedena jedna provjera u kojoj su objedinjene dvije planirane provjere.

Provjera zahtjeva Pravilnika o načinu prenosa poruka o letu radi najave koordinacije i primopredaje letova između jedinica kontrole letenja i Pravilnika o zahtjevima za automatske sisteme za razmjenu podataka o letu u svrhu najave, koordinacije i primopredaje letova između jedinica kontrole letenja nije sprovedena jer je SMATSA doo u 2017. godine započela implementaciju značajnih promjena na glavnom i rezervnom sistemu za obradu podataka o letu (TopSky-ATC i FASOS sistemi) koje su predmet nadzora od strane Agencije, i nakon čije implementacije će planirana provjera biti sprovedena.

Provjera zahtjeva iz Pravilnika o dozvolama i organizacijama za osposobljavanje kontrolora letenja koja je planirana da se sprovede u decembru u Školskom centru u Beogradu nije realizovana zbog povećanog obima posla u mjesecu kada je provjera bila zakazana, pa je njeno sprovođenje odloženo za sljedeću godinu.

Prema modelu kojim se procjenjuje vrijeme provedeno u aktivnostima nadzora može se zaključiti da je certifikovani provjerivač u ANS sektoru okvirno proveo 119 radnih dana u aktivnostima u vezi sa vršenjem nadzora. Na nivou ANS sektora, zaključuje se da je približno 79 radnih dana bilo posvećeno aktivnostima nadzora odnosno da je 34.6% radnih dana u toku 2017. godine bilo utrošeno na aktivnosti nadzora.

U toku 2017. godine ukazala se potreba za sprovođenjem 6 dodatnih periodičnih provjera, od kojih su 4 sprovedene u toku godine, dok su 2, povezane sa uvođenjem promjena u funkcionalni sistem od strane SMATSA doo (unaprijeđenje TopSky-ATC i FASOS sistema), započete u toku godine, a zbog dinamike aktivnosti uvođenja promjena, biće okončane u 2018. godini.

Promjene i Procjene sigurnosne argumentacije – Prema članu 114 stav 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju pružalac usluga u vazdušnoj plovitbi dužan je da obavijesti Agenciju o planiranim promjenama koje uvodi u funkcionalne sisteme što on i čini dostavljanjem prijave o promjeni i sigurnosne argumentacije. Analiza sigurnosne argumentacije obuhvata razmatranje utvrđenih opasnosti, sigurnosnih ciljeva, zahtjeva i ostalih sigurnosnih elemenata koji su vezani za promjenu i sadržani u dokumentaciji, razmatranje usaglašenosti sa zahtjevima za sigurno korišćenje tehničke opreme i sistema i utvrđivanje da li postoje dodatni sigurnosni elementi koji su vezani za primjenu promjene. Procjena sigurnosne argumentacije uključuje ocjenu identifikovanih opasnosti, dosljednosti pri klasifikaciji stepena ozbiljnosti identifikovane opasnosti, adekvatnosti sigurnosnih ciljeva i adekvatnosti dokaza kojim se potkrepljuje da sigurnosni ciljevi ispunjavaju sigurnosne regulatorne zahtjeve.

U periodu od 01.01.2017. do 31.12.2017. godine na procjenu Agenciji je dostavljeno 12 Sigurnosnih argumentacija o promjenama u funkcionalnom sistemu od kojih je 6 bilo predmet nadzora nad promjenom, odnosno za koje Agencija izdaje rješenje o prihvatanju promjene.

Kalibraža iz vazduha – Kalibraža iz vazduha je provjera kojom se vrši: mjerenje, utvrđivanje usklađenosti rezultata mjerenja sa zadatim specifikacijama i dovođenje parametara u okvire zadatih specifikacija za opremu koja se kalibriše. Kalibražom iz vazduha vrši se provjera zemaljskih navigacionih i nadzornih sistema, vazduhoplovnih telekomunikacija i opreme za svjetlosnu signalizaciju na aerodromima, sa ciljem da parametri navedenih sistema zadovolje zahtjeve za eksploataciju. Kalibraža iz vazduha može biti periodična ili pred uvođenje nove opreme u rad. U cilju praćenja i održavanja pouzdanosti rada tehničkih sistema u operativnoj upotrebi, SMATSA doo kao organizacija ovlašćena za pružanje usluga kalibraže iz vazduha, po unaprijed utvrđenim rokovima, redovno održava i kalibriše sisteme i uređaje. U periodu izvještavanja kalibraža su vršene u 8 navrata.

Analiza događaja – EUROCONTROL svakih šest mjeseci (mart i septembar) organizuje sastanak predstavnika svih zemalja članica EUROCONTROL-a, koji je namijenjen za izradu *Annual Summary Template* (u daljem tekstu: AST) izvještaja. Cilj sastanka je da se podijeli stečeno iskustvo u procesu istrage i izvještavanja o događajima od značaja za sigurnost vazdušne plovitbe, kao i da se svi učesnici edukuju, kako bi se na odgovarajući način nosili sa praktičnim pitanjima.

Od 2011. godine Crna Gora ima AST kontakt osobu, koja je zadužena za izradu AST izveštaja. Godišnjim AST izveštajem su obuhvaćeni događaji u vazdušnom prostoru na teritoriji Crne Gore i Republike Srbije, a on se, kao zajednički za obje države, dostavlja EUROCONTROL-u. Izveštaj se izrađuje u dvije etape, u septembru se predaje izveštaj za prvu polovinu godine, a u martu naredne godine za cijelu prethodnu godinu.

AST kontakt osoba, pored izrade godišnjeg AST izveštaja, vodi računa i o inicijativama EUROCONTROL-a za unapređenje sigurnosti, kao i o najnovijim informacijama iz oblasti regulatornih aktivnosti koje se odnose na izvještavanje i istraživanje događaja od značaja za sigurnost vazdušne plovidbe.

Tokom godine AST kontakt osoba prikuplja sve prijave i angažovana je na svim zadacima oko istraživanja događaja za sve događaje od značaja za sigurnost vazdušne plovidbe. Svi događaji se klasifikuju prema ozbiljnosti, istražuju se i zaključuju.

Zaštita životne sredine – Predstavnici Agencije iz ANS sektora učestvovali su u radu Radne grupe za izradu Predloga zakona o zaštiti klime, završili aktivnosti u vezi pridruživanje ICAO Programu za poništenje i smanjenje emisija CO₂ iz međunarodnog vazduhoplovstva (CORSIA), dali doprinos u procesu certifikacije Aerodroma Podgorica i Aerodroma Tivat za oblasti zaštite životne sredine (kao uostalom i prepreka i vazduhoplovno informisanja, vazduhoplovne meteorologije, navigacionih sredstava i postupaka).

U nastavku je kratak opis projekata i ostalih aktivnosti na kojima su tokom 2017. godine učestvovali zaposleni u ANS sektoru.

SAXFRA i SEAFRA – Realizacijom projekata SAXFRA (Republika Austrija i Republika Slovenija) i SEAFRA (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Republika Hrvatska i Republika Srbija), uspostavljeni su vazdušni prostori bez ruta (eng. Free Route Airspace – FRA), koji predstavljaju dvije prekogranične inicijative koje su značajno doprinijele efikasnom protoku vazdušnog saobraćaja duž tzv. jugoistočne ose (saobraćajni tok po pravcu sjeverozapadna-jugoistočna Evropa).

Primjena FRA koncepta omogućava korisnicima vazdušnog prostora da lete direktno od tačke ulaska u FRA vazdušni prostor do željene tačke izlaska iz FRA vazdušnog prostora, bez obzira na državne granice i oblasti odgovornosti različitih pružaoca usluga, čime je podržano optimalno planiranje putanje leta (kraće vrijeme putovanja, manja potrošnja goriva, manja emisija CO₂). Sa aspekta ATM sistema, koristi se ogledaju u povećanju efikasnosti sistema i povećanju kapaciteta. Shodno ciljevima Jedinственог evropskog neba, spajanje SAXFRA i SEAFRA, u smislu omogućavanja vazdušnim prevoziocima planiranje ruta između definisanih tačaka ulaska i izlaska iz objedinjenog vazdušnog prostora, sa mogućnošću planiranja ruta preko (objavljenih ili neobjavljenih) međutačaka i bez pozivanja na mrežu ATS ruta, omogućava još veće koristi.

U tom cilju, pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi u navedenim državama potpisali su memorandum o saradnji sa ciljem spajanja SAXFRA i SEAFRA vazdušnih prostora, stvarajući tako Inicijativu za zajedničko jugoistočno nebo (*South East Common Sky Initiative – SECSI*) sa ciljem uspostavljanja zajedničkog vazdušnog prostora bez ruta iznad šest država centralne i jugoistočne Evrope.

S tim u vezi, Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd obavijestila je Agenciju i Direktorat civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije o planiranom uvođenju ove promjene u funkcionalni sistem a Agencija je, u ime obje civilne vazduhoplovne vlasti, vršila nadzora nad uvođenjem promjene i odobrila spajanje SEAFRA i SAXFRA prostora u SECSI FRA prostor, zajedno da pomjeranjem donje granice vazdušnog prostora sa nivoa leta 325 na nivo leta 205 u području letnih informacija „Beograd“ (FIR Beograd), na koji se primjenjuje koncept vazdušnog prostora bez ruta.

SECSI FRA će se primjenjivati od 01.02.2018. godine.

FASOS – U skladu sa strategijom poslovanja SMATSA doo, planirano je da se nabavka i implementacija rezervnog ATM sistema (FASOS) sprovede u dvije faze:

- faza 1 – nabavka osnovne varijante sistema koji bi imao ulogu da omogući kontinuitet pružanja usluga u vazdušnom saobraćaju sa smanjenim kapacitetom i pružanje usluga do stupanja na snagu mjera regulacije saobraćaja,

- faza 2 – unapređenje sistema dodatnim funkcionalnostima koje bi omogućile kontinuitet u pružanju usluga u vazdušnom saobraćaju u potpunom kapacitetu ili sa neznatno smanjenim kapacitetom. U ovoj fazi predviđena je i decentralizacija sistema, tako da će se u AKL Podgorica nalaziti sistem koji će moći da prima i obrađuje podatke nezavisno od CKL Beograd.

Tokom 2016. godine SMATSA doo je implementirala sve definisane funkcionalnosti koje su planirane fazom 1. Nadzor nad prvom fazom nabavke i implementacije FASOS sistema okončan je izdavanjem rješenja o prihvatanju promjene od strane Agencije, a sistem je pušten u rad 08.12.2016. godine.

SMATSA doo Beograd je 29.03.2017. godine dostavila Agenciji Obavještenje o planiranju uvođenja promjene u funkcionalni sistem, a 27.11.2017. godine Početnu bezbednosnu analizu i obrazloženje o planiranoj promjeni ATM.PBA.125, koja se odnosi na unapređenje rezervnog ATM sistema. Unapređenje FASOS sistema je priprema za implementaciju faze 2, koja će u potpunosti pokrivati sve funkcionalnosti koje trenutno ima i koje će u bliskoj budućnosti imati glavni operativni sistem – TopSky ATC sistem.

U skladu sa Planom za implementaciju, predstavnici Agencije, u sklopu nadzora nad promjenom u funkcionalnom sistemu prate sve faze projekta, kako bi se osiguralo da su svi sigurnosni zahtjevi ispunjeni i promjena bila prihvaćena, odnosno unaprijeđeni FASOS sistema pušten u rad u toku 2018. godine.

TopSky – U skladu sa strategijom poslovanja SMATSA doo, planirano je da se unaprijedi glavni sistem za obradu podataka – TopSky ATC sistem implementacijom novih funkcionalnosti. U skladu sa Planom upravljanja Programom modernizacije kontrole letenja – SUSAN (*SMATSA Upgrade of System for Air Navigation*), predviđeno je da se unapređenje TopSky ATC sistem izvrši kroz tri faze, i to:

- korak1 faza 1: unapređenje hardvera i softvera FAMUS TopSky-ATC sistema,
- korak 1 faza 2: unapređenje hardvera i softvera FAMUS TopSky-ATC sistem sa proširenjem sistema, i
- korak 2: unapređenje funkcionalnosti DPS sa prelaskom na TopSky-ATC sistem.

SMATSA doo je 03.04.2017. godine dostavila Agenciji Obaveštenje o promeni u funkcionalnom sistemu kojim je najavila prvu fazu prvog koraka unapređenja TopSky ATC sistema, a 21.07.2017. godine prvu verziju Početne bezbednosne analize. Druga verzija Početne bezbednosne analize dostavljena je Agenciji 31.12.2017. godine i u njoj je, pored već opisanih funkcionalnosti, SMATSA doo navela dodatne funkcionalnosti koje sam proizvođač kao paket usluga dostavlja svim korisnicima sa ciljem unificiranja proizvoda, kao i plan validacije Mode S DAP (*Downlink Aircraft Parameters*) podataka. U periodu od dostavljanja obavještenja o planiranju uvođenja promjene do kraja 2017. godine, uspješno su izvršeni FAT (*Factory Acceptance Test*) i SAT (*Site Acceptance Test*), provjera sistema kvaliteta i sistema sigurnosnih garancija za softver kod proizvođača i druge provjere aktivnosti SMATSA doo, a koje proizilaze iz plana aktivnosti.

U skladu sa Planom za implementaciju, predstavnici Agencije, u sklopu nadzora nad promjenom u funkcionalnom sistemu prate sve faze projekta, kako bi se osiguralo da su svi sigurnosni zahtjevi ispunjeni i promjena bila prihvaćena, odnosno unaprijeđeni FAMUS TopSky-ATC sistem pušten u rad u toku 2018. godine.

Krizni menadžment – Predstavnici Agencije iz ANS sektora učestvovali su u vježbi ICAO VOLCEX17 (simulacija erupcije vulkana *Água de Pau*, na Azurima), 29-30.11.2017. godine, rukovodili pripremama i nacionalnom koordinacijom za vježbu EACCC CYBER18 (simulacija informatičkog napada u ATM sektoru) koja se održana 13-14.03.2018. godine i pripremil interne procedure Upravljanje opasnim situacijama/krizama i Sigurnosnu informaciju koja prati proceduru Upravljanja opasnim situacijama/krizana. Takođe, intenzivno se radilo na pripremi EACCC radionice na temu „Communicating in Aviation Crisis“ koja se održava 18-19.04.2018. godine a čiji je domaćin Agencija.

RASARAC – Tokom 2017. godine Sektor je učestvovao u radu tri radne grupe Regional Aeronautical SAR Advisory Committee (RASARAC) dao doprinos uspostavljanju baze podataka o potrebama članica, posebno na planu obuke ljudstva gdje Crna Gora ima dosta otvorenih pitanja i potreba. U radnoj grupi „SAR cross-border cooperation“, takođe se intenzivnije nego na drugim pitanjima radilo na predlogu teksta akta „Aeronautical SAR Agreement“. Crnogorska delegacija u kojoj osim Agencije učestvuju Direktor za

vanredne situacije i Uprava pomorske sigurnosti aktivno učestvuje u radu RASARAC dajući doprinos jačanju zajedničkog pristupa kod rješavanja postojećih regionalnih SAR problema.

Obuka – I tokom 2017. godine, posebna pažnja posvećena je obukama zaposlenih u ANS sektoru, koji su pohađali i/ili polagali sljedeće kurseve i učestvovali u sljedećim radionicama: Civil-Military ATM Coordination (GEN-CIV/MIL), Safety Oversight of SMS, ICAO Workshop on the implementation of mandatory and voluntary safety reporting systems at the level of States, ATS Message Handling System (COM-AMHS), Safety Management System for Evaluators (*SMS Evaluation*), Ground data Networks and Applications in Aviation (COM-DATA), Airspace Strategy (ASM- STRAT), Safety Assessment and Assurance in SESAR (SAF-SRM), SES Interoperability (LEX-IOP), Operational Airspace Management (AMS-OPS), Management & Oversight of Changes (SAF-CHG-BASIC, SAF-CHG-INTR), Oversight of Changes in ATM/ANS Part 1 (SAF-CHG-OC-1) i Implementing Performance Based Navigation (PBN) in ECAC (NAV-PBN).

U **Sektoru za sigurnost vazdušnog saobraćaja** (Safety) angažovano je 10 nadzornika kojima su dodijeljene nadzorničke autorizacije za vršenje specifičnih aktivnosti inicijalnog dodjeljivanja odobrenja, licenci, dozvola i dr., kao i nadzora u tim oblastima. Pet od ovih deset nadzornika posjeduje i ovlaštenja inspektora za vazdušni saobraćaj koji sprovode aktivnosti u vezi sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju i Zakonu o inspekcijskom nadzoru.

U toku 2017. godine došlo je do objavljivanja izmjena i dopuna Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija i Pravilnika o posadi vazduhoplova. Objavljivanje ovih akata je došlo kao posljedica objavljivanja odgovarajućih regulativa EU. Uvođenje ovih propisa u crnogorski pravni sistem je iziskivalo dalje ne samo publikovanje već i niz dodatnih aktivnosti u vezi sa njihovom pravilnom implementacijom.

Tokom 2017. godine je došlo do objavljivanja Pravilnika o uslovima i načinu za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje vazduhoplova koji je zamijenio prethodni pravilnik u ovoj oblasti. Ovim aktom su otklonjene određene nedorečenosti prethodnog akta, čime je značajno poboljšano regulisanje predmetne materije. Na inicijativu Sektora za sigurnost je došlo do objavljivanja sigurnosnog naloga „Uslovi za upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela u oblastima CTR Podgorica i CTR Tivat“, kao posljedica konstatovane potrebe za preciznijim definisanjem letenja bespilotnih vazduhoplova u određenim, kritičnim, oblastima gdje, zbog potrebe pridržavanja procedura prilaska i odlaska aerodromima u Podgorici i Tivtu, pojavljivanje drugih vazduhoplova može ugroziti sigurnost odvijanja vazdušnog saobraćaja na pomenutim aerodromima. Pored ovog sigurnosnog naloga, na inicijativu Sektora za sigurnost usvojene su i dvije sigurnosne informacije i to „Komercijalne specijalizovane operacije visokog rizika i izdavanje ovlaštenja za njihovo izvođenje“ i „Sigurnosna procjena za aerodrome“. Drugi akt je naročito bitan jer ima za cilj da standardizuje postupke izrade sigurnosne procjene u oblasti aerodroma.

Kao posljedica izmjene međunarodnih ICAO standarda, preciznije ICAO Annex 14 Volume I, u jednom slučaju je došlo do izmjene važećeg propisa – izmijenjen je i dopunjen Pravilnik o standardima i kriterijumima za nesmetanu upotrebu operativnih površina, objekata, uređaja i opreme na aerodromu.

Dok bi se za 2017. godinu moglo reći da i nije obilježena velikim brojem donijetih propisa, ona je bila karakteristična po veoma obimnim aktivnostim u pogledu implementacije donijetih propisa. U velikoj mjeri se insistiralo na pravovremnoj i stalnoj komunikaciji sa vazduhoplovnim subjektima, održavanju tematskih radionica, a ove aktivnosti su vršene i kroz realizaciju nadzora. Implementacija propisa je zahtjevala i značajne izmjene internih akata i dodatne aktivnosti u pogledu obuke nadzornika i drugog osoblja angažovanog u aktivnostima sektora. Kao i prethodna, i 2017. godina je obilovala objavljivanjem značajnog broja dokumenata nižeg nivoa koje su u nadležnosti EASA-e – Prihvatljivi načini usaglašavanja (*Acceptable Means of Compliance – AMC*), Sertifikacione specifikacije (*Certification Specifications – CS*) i Smjernice (*Guidance material – GM*), što je iziskivalo obimne aktivnosti u cilju kako kod Agencije tako i kod vazduhoplovnih subjekata.

Oblast koja je obilježila 2017. godinu je oblast bespilotnih vazduhoplova. Broj registrovanih operatora na kraju 2017. godine bio je čak 61. Broj upita u vezi operacija ovih vazduhoplova i interesovanje šire javnosti u vezi sa ovim operacijama zahtjevali su jaku medijsku zastupljenost i reakciju stručnih službi Agencije kojom

prilikom se intezivno radilo na promociji regulatornih okvira u ovoj oblasti ali, vrlo intezivno, i na komunikaciji i koordinaciji sa državnim organima koji imaju nadležnosti u ovoj oblasti, po raznim osnovima kao što su: pitanja zaštite frekventnog opsega, pitanje zaštite vazdušnog prostora, pitanje uvoza bespilotnih vazduhoplova, i dr.

U toku 2017. godine odobrene su 3 vazduhoplovne priredbe.

U oblasti certifikacije aerodroma odgovarajući regulatorni okvir objavljen je još 2014. godine. Certifikacija Aerodroma Podgorica započela je krajem 2015. godine na način što je operator Aerodroma Podgorica dostavio operativni priručnik. Međutim, značajnije intenziviranje ovih aktivnosti dogodilo se tek tokom 2017. godine kada je došlo o usaglašavanja operativnog priručnika sa operatorom Aerodroma Podgorica. Tokom 2017. godine izvršen je nadzor u sljedećim oblastima: Fizičke karakteristike, Meteorološka oprema i pružanje usluga vazduhoplovne meteorologije, Navigaciona sredstva i postupci, Vizuelna sredstva i sistemi napajanja električnom energijom, Spasilačko-vatrogasna služba, Vazduhoplovne prepreke, Prihvat i otprema PRM putnika, Zaštita od buke i zaštita životne sredine i Sistem bezbjednosti. Tokom nadzora u navedenim oblastima konstatovan je određen broj odstupanja od važećih regulatornih zahtjeva, o čemu je operator aerodroma detaljno informisan. U narednom periodu očekuje se da operator Aerodroma Podgorica otkloni dio konstatovanih odstupanja, dok se za jedan dio konstatovanih odstupanja očekuje dostavljanje sigurnosnih procjena čime bi se, shodno regulatornim zahtjevima, opravdala odstupanja. U svakom slučaju, nije za očekivati da proces certifikacije Aerodroma Podgorica bude okončan 2018. godine. Sa druge strane, očekuje se da proces certifikacije Aerodroma Tivat bude inteziviran tokom 2018. godine. Važno je istaći da su u proces certifikacije Aerodroma Podgorica od strane Agencije angažovani i eksperti iz vazduhoplovnih vlasti Republike Srbije, Republike Hrvatske i Republike Makedonije. Plan je da se sa angažovanjem stranih eksperata nastavi i u postupku certifikacije Aerodroma Tivat.

U oblasti pružalaca usluga zemaljskog opsluživanja postignut je određen stepen poboljšanja implementacije regulatornih zahtjeva. Tokom 2017. godine izdato 8 je dozvola za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja.

Planom procjene sigurnosti stranih vazduhoplova na platformi (SAFA) za 2017. godinu bila je predviđena realizacija 82 SAFA inspekcije (94 poena). Izvršeno je 75 inspekcija (88,5 poena) ili 92% predviđenih inspekcija, odnosno 94 % predviđenih poena. U SAFA sistemu broj inspekcija je aproksimativan a bitan je broj poena. U samom planu SAFA inspekcija za 2017. godinu to je i naglašeno, uz pojašnjenje metode proračuna broja poena. Iako plan SAFA inspekcija nije ispunjen u potpunosti, ovaj rezultata predstavlja napredak u odnosu na prethodne godine. U odnosu na 2014. godinu kada su izvršene 53 inspekcije (63 poena) ostvareno je 42% više inspekcija a u odnosu na 2015. godinu u kojoj su izvršene 62 inspekcije (75 poena) 21% više inspekcija. U odnosu na početak primjene SAFA programa u Crnoj Gori broj inspekcija je veći za skoro 80%.

Nedostaci, tj. nalazi, su uočeni na 18 inspekcija. Ukupno je bilo konstatovano 29 nalaza. Na 14 inspekcija su uočeni nalazi kategorije 2, kojih je bilo 11 i nalazi kategorije 3, kojih je bilo 9.

Tokom ljeta 2017. godine, u skladu sa dogovorom sa vazduhoplovnim vlastima Bosne i Hercegovine, u Tivtu su crnogorski i BiH SAFA inspektori zajedno ostvarili 13 inspekcija. To predstavlja nastavak uspješnih zajedničkih aktivnosti, otpočetih prije nekoliko godina, kojima se razmjenjuju iskustva i informacije u vezi implementacije SAFA programa. I dalje je primjetan napredak kod operatora, kako kroz manji broj nalaza tako i kroz niži nivo nalaza. Ovo je primjetan pozitivan trend u čitavom SAFA okruženju i pokazuje da SAFA inspekcije daju značajan doprinos ukupnom podizanju nivoa sigurnosti. Korektivne akcije na nalaze kategorija 2 i 3 su uglavnom izvršavane pravovremno i na odgovarajući način, kod svih operatora.

Shodno usvojenom Planu za praćenje i kontrolu kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova za 2017. godinu (*Aircraft Continuing Airworthiness Monitoring – ACAM Plan*), tokom godine su realizovane 3 inspekcije plovidbenosti vazduhoplova, od planiranih 4, što predstavlja 75% realizacije plana. Jedna od planiranih inspekcija nije realizovana iz razloga što je predmetni vazduhoplov, registarskih oznaka 4O-HAW, nije bio u plovidbenom stanju te, shodno tome, nije ni mogao biti predmet pregleda. Prilikom realizacije 3 ACAM inspekcije konstatovan je samo jedan nalaz. Broj nalaza je značajno manji nego za prethodni izvještajni period, za 2016. godinu, a sam nalaz, jedini, klasifikovan je kao nalaz manjeg nivoa ozbiljnosti.

Shodno Zakonu o inspekcijskom nadzoru, tokom 2017. godine, realizovano je 29 inspekcijskih pregleda. Od ovog broja šest inspekcijskih nadzora je ostvareno u vezi sa vazduhoplovnim preprekama, 13 u vezi sa aktivnostima koje se odvijaju na aerodromima u Podgorici i Tivtu, tri u odnosu na dva operatora vazduhoplova, četiri u odnosu na fizička lica, dva inspekcijska pregleda u vezi sa radom aeroklubova Špiro Mugoša i Krila Podgorice i jedan inspekcijski pregled kod pošiljaoca opasne materije za prevoz vazdušnim saobraćajem.

Nadalje, u oblasti plovidbenosti vazduhoplova predmet sveobuhvatnog nadzora bili su odobrene organizacije za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti Airways Scenic&Charter, Montenegro Airlines i Adriatic Airways, dok je Aviohelikopterska jedinica MUP-a bila predmet dva pojedinačna nadzora. U odnosu na odobrene organizacije za održavanje vazduhoplova predmet sveobuhvatnog nadzora su bile sljedeće organizacije: Montenegro Airlines i Aviohelikopterska jedinica MUP-a.

U oblasti nosioca AOC je takođe realizovan značajan broj nadzora, i to: Airways Scenic&Charter – 11, Montenegro Airlines – 9 i Adriatic Airways – 15.

U oblasti letačkog osoblja realizovan je sveobuhvatan nadzor odobrenih organizacija za obuku pilota, Flight Academy Montenegro i Airways Aviation Academy. Takođe je realizovan i nadzor nekoliko organizacija u Republici Srbiji koji su na listi prihvaćenih organizacija za obuku letačkog osoblja.

U oblasti aerodroma je takođe realizovan značajan broj nadzora i to u odnosu na Aerodrom Podgorica 14, a u odnosu na Aerodrom Tivat 7 pojedinačnih nadzora. Izvršen je i nadzor letišta Kapino polje i Čemovsko polje, kao i helidroma Splendid.

Tokom 2017. godine predmet nadzora su bile površine za organizovano letenje paraglajderom i to: Jejavica, Dizdarica i Brajići-Bečići.

Svi nadzori su realizovani u skladu sa postupcima i procedurama razrađenim u okviru Priručnika Sektora za sigurnost i četiri posebna priručnika za pojedine odsjeke ovog sektora (AIR, OPS, FCL, ADR).

U sljedećoj tabeli prikazan je broj broj dozvola letačkog osoblja i dispečerskih dozvola, razvrstan po kategorijama:

Kategorija dozvola			PART-FCL	JAR-FCL	ICAO	NAC	Σ1	Σ2
Dozvola pilota transportnog vazduhoplova	ATPL	A	39	28	1	0	68	70
		H	2	0	0	0	2	
Dozvola komercijalnog pilota	CPL	A	29	7	7	0	43	63
		H	20	0	0	0	20	
		As	0	0	0	0	0	
Dozvola privatnog pilota	PPL	A	29	4	7	0	40	43
		H	3	0	0	0	3	
		As	0	0	0	0	0	
Dozvola pilota balona	BPL		0	0	3	0	3	3
Dozvola pilota jedrilice	SPL		0	0	5	0	5	5
Dozvola pilota lakog vazduhoplova	LAPL		0	0	0	0	0	0
			0	0	0	0	0	
			0	0	0	0	0	
			0	0	0	0	0	

Dozvola osoblja za pripremu, otpremu i praćenje leta	FDL	0	0	12	0	12	12
Dozvola pilota paraglajdera	PgL	0	0	0	27	27	27
Dozvola padobranca	PL	0	0	0	14	14	14
Dozvola pilota zmaja	HgL	0	0	0	2	2	2

U Registru civilnih vazduhoplova upisano je 36 vazduhoplova.

U toku protekle godine izvršeno je 9 provjera u cilju izdavanja uvjerenja o plovidbenosti i izdato je 7 potvrda o provjeri plovidbenosti vazduhoplova.

U Registru vazduhoplovnog osoblja, koji vodi Agencija, evidentirano je 56 dozvola vazduhoplovno-tehničkog osoblja, od čega su 44 važeće.

Odobreno je 10 novih programa održavanja vazduhoplova ili izmjena postojećih.

Izdato je ukupno 1 odobrenje za let i, u vezi sa tim, 1 odobrenje uslova za let.

U pogledu priručnika za odobrene organizacije za održavanje vazduhoplova i priručnika za odobrene organizacije za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova dato je 9 odobrenja, na inicijalne dokumente ili izmjene postojećih.

Tokom 2017. godine izdato je 51 rješenje o odobravanju vanaerodromskog slijetanja i polijetanja.

Važno je napomenuti da je u 2017. godini, u periodu od 20.03. do 24.03.2017. godine, realizovana je kontrolna standardizaciona posjeta od strane ekspertskog tima EASA-e u oblasti OPS. Tom prilikom su konstatovana 5 nalaza od čega je jedan klasifikovan kao ozbiljan nalaz. Radilo se o nalazu konstatovanom kod jednog operatora i otklanjanje ovog nalaza je zahtjevalo neodložnu akciju Agencije. Nakon prijeme konačnog izvještaja o nalazima stručne službe Agencije su izradile i usaglasile Plan korektivnih akcija sa EASA-om. Plan je, kao rezultat urađene detaljne analize uzroka koji su doveli do ovih nalaza, predviđao realizaciju 23 korektivne akcije. Do kraja 2017. godine EASA je potvrdila realizaciju 17 akcije iz Plana, dok je realizacije preostalih 6 akcija predviđena za 2018. godinu.

Kada je u pitanju rad **Referata za utvrđivanje uzroka ugrožavanja sigurnosti vazduhoplova, nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova**, bitno je podsjetiti da je, u skladu sa Zakonom o vazдушnom saobraćaju, odlukom Vlade osnovana Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, kao nezavisno tijelo. Takvo rješenje podrazumjevalo je izmještanje tih aktivnosti van Agencije a istovremeno zadržavanje aktivnosti koje se odnosi na istraživanje, analizu, praćenje nezgoda, kao i vođenje evidencije o tim događajima unutar Agencije. Agencija prikuplja prijave o događajima, vodi bazu podataka i vrši analize u cilju praćenja trendova pojavljivanja određenih događaja i opasnosti (hazard).

Uvođenje funkcije **Menadžera Sistema upravljanja sigurnošću** (*Safety Manager*), zajedno sa tijelima **Odbor za analizu sigurnosti** (*Safety Review Board – SRB*) i **Grupa za analizu sigurnosnih rizika** (*Safety Risk Group – SRG*), značajno je obilježilo aktivnosti Agencije u pogledu unapređenja standarda sigurnosti.

U nadležnost Safety Managera, pored ostalih poslova, spadaju i sljedeći poslovi koji se odnose na proces upravljanja rizicima u vazдушnom saobraćaju: izrada, praćenje implementacije i unapređenje Nacionalnog programa sigurnosti u vazдушnom saobraćaju; značajna uloga u radu Nacionalnog odbora za upravljanje sigurnošću u vazдушnom saobraćaju; učestvovanje u postupku utvrđivanja nacionalnih ciljeva sigurnosti u vazдушnom saobraćaju; obavljanje stručnih poslova vezanih za kvalitet izvještavanja o događajima koji ugrožavaju sigurnost; prikupljanje i arhiviranje izvještaja u internoj bazi Agencije; analiziranje i praćenje implementacije korektivnih i preventivnih mjera; praćenje statističkih trendova sigurnosti i pripremanje

periodičnih izvještaja o stanju sigurnosti u vazdušnom saobraćaju; učestvovanje u postupku procjene rizika po pitanjima vezanim za sigurnost vazdušnog saobraćaja; i predlaganje nacrtu procedura (radnih postupaka) i staranje o njihovoj pravilnoj i blagovremenoj implementaciji.

U skladu sa preporukama iz *Priručnika za upravljanje sigurnosnim rizicima u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo (SM-MAN-001)* i operativnim potrebama procijenjenim na osnovu prepoznatih rizika, u 2017. godini SRB se sastao tri puta. Na sjednicama SRB razmatrana su i analizirana aktuelna pitanja iz oblasti sigurnosti. Na 3 održane sjednice SRB donijeta su ukupno 3 zaključka.

U skladu sa preporukama iz *Priručnika za upravljanje sigurnosnim rizicima u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo (SM-MAN-001)* i operativnim potrebama procijenjenim na osnovu prepoznatih rizika, u 2017. godini SRG se sastao četiri puta. Na sastancima SRG razmatrana su i analizirana aktuelna pitanja iz oblasti sigurnosti. Na 4 održana sastanka SRG donijeto je ukupno 9 zaključaka.

Stručni radni tim Agencije za pripremu stručnih osnova za izradu Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja (SSP), izradio je predlog SSP-ija koji je tokom 2017. godine prosljeđen na dalje postupanje Nacionalnom odboru za sigurnost. Nacionalni program sigurnosti je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 6. jula 2017. godine. Nacionalnim planom sigurnosti vazdušnog saobraćaja utvrđuju se aktivnosti i mjere za implementaciju Nacionalnog programa sigurnosti. U toku 2017. godine, a sa ciljem promocije i praćenja implementacije aktivnosti proisteklih iz Nacionalnog plana sigurnosti vazdušnog saobraćaja Crne Gore 2015-2018 (*State Safety Plan – SSP*), predstavnici Agencije su aktivno učestvovali u radu LRST (*Local Runway Safety Team*) na aerodromima u Podgorici i Tivtu, a organizovane su i radionice na temu SSP/SMS, prijavljivanje događaja i odredbe Pravilnika o prijaljivanju događaja, za predstavnike Nacionalnog odbora za sigurnost i vazduhoplovnih subjekata.

U toku 2017. godine, Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova nije objavljivala izvještaje, pa nije bilo ni izdatih sigurnosnih preporuka.

Aktivnosti **Menadžera sistema za praćenje usklađenosti** u 2017. godini odnosile su se dominantno na sljedeće:

Tokom 2017. godine su vršeni su interne provjere u skladu sa *Godišnjim planom provjera usklađenosti rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo u 2017. godini*, kojeg je odobrio direktor Agencije 31.12.2016. godine.

Najvažniju aktivnost Agencije u pogledu usklađenosti sa regulatornim zahtjevima predstavljala je standardizaciona posjeta EASE u oblasti operacija vazduhoplova. U sklopu priprema za tu posjetu, koja je realizovana tokom marta 2017. godine, izvršene su detaljne provjere u ovoj oblasti. Ove provjere su po prvi put rađene u novoj organizaciji funkcije za praćenje usklađenosti rada Agencije koji se sastoji od specijalističkih timova auditora za razne oblasti rada Agencije. U aktivnostima internih provjera učestvovalo je ukupno 5 članova specijalističkih timova za interne provjere. Tom prilikom su identifikovane određene neusklađenosti koje su otklonjene prije početka EASA standardizacione posjete. Novi način organizacije funkcije za praćenje usklađenosti rada Agencije pokazao se kao veoma dobar.

Tokom EASA standardizacione posjete Agenciji ocijenjivan je i rad funkcija za praćenje usklađenosti rada Agencije. EASA standardizacioni tim je ocijenio da je rad ove funkcije u skladu sa važećim regulatornim zahtjevima i da kvalitetno obavlja svoje poslove. Zbog toga, u odnosu na funkciju za praćenje usklađenosti rada Agencije od strane EASA standardizacionog tima nisu detektovane neusklađenosti.

O svim nalazima je na zvaničan način u formi sastanka Management Review Boarda upoznato rukovodstvo Agencije.

U drugoj polovini godine su počele pripreme za sljedeću standardizacionu posjetu EASE, ovog puta u oblasti SAFA. U tu svrhu je, po nalogu Direktora Agencije, dopunjen Godišnji plan internih nadzora za praćenje usklađenosti oblastima koje se odnose na obaveze Agencije u oblasti ARO.RAMP dijela implementacionih pravila. Nakon toga izvršena je detaljna i sveobuhvatna priprema interne provjere iz oblasti ARO.RAMP. Same provjere iz ove oblasti su pokazale da postoje određene neusklađenosti u radu Agencije i dio tih neusklađenosti je otklonjen prije početka EASA standardizacione posjete. To je imalo za rezultat podizanje ukupnog nivoa usklađenosti rada Agencije sa važećim EU regulativama.

Referat za vazduhoplovnu medicinu je u 2017. godini nastavio rad na poslovima iz svoje oblasti sa krajnjim ciljem očuvanja i unapređenja sigurnosti letenja.

U 2017. godini vršen je kontinuirani nadzor nad radom Vazduhoplovno-medicinskog centra (*Aero-Medical Center – AeMC*), kao i kontinuirani nadzor nad radom ovlašćenih vazduhoplovno-medicinskih ispitivača (*Aero-Medical Examiner – AME*), koji su odgovorni za donošenje ocjene sposobnosti vazduhoplovnog i drugog stručnog osoblja, u skladu sa Planom inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za 2017. godinu.

Kontinuirano se sprovodilo ažuriranje medicinske dokumentacije nastale iz ljekarskih pregleda i pretraga. Medicinska dokumentacija je pod režimom tajnosti i zaštite ličnih podataka dostavljana Referatu za vazduhoplovnu medicinu, gdje se vrši arhiviranje i čuvanje medicinske dokumentacije na određen način i u određenom vremenskom periodu, kako je utvrđeno regulativom.

Obavljano je vođenje poslova oko izdavanja Ljekarskih uvjerenja i Potvrda o zdravstvenoj sposobnosti za sve kategorije vazduhoplovnog osoblja kod kojih se zahtjeva uvjerenje/potvrda o zdravstvenoj sposobnosti, kao i za ostalo stručno osoblje.

Obavljali su se poslovi upisivanja ličnih podataka vazduhoplovnog osoblja u Registar vazduhoplovnog osoblja, što predstavlja početni korak za izdavanje sertifikata o zdravstvenoj sposobnosti i dozvola o stručnoj osposobljenosti vazduhoplovnog osoblja.

Nastavljena je saradnja sa vazduhoplovnim subjektima čije osoblje mora da ispuni propisane uslove zadržavanja sposobnosti kako bi nivo sigurnosti letenja bio očuvan i kako bi regulatorni zahtjevi bili adekvatno sprovedeni u praksi. Nastavljena je stalna komunikacija i savjetovanje sa vazduhoplovnim osobljem, pomoćnim vazduhoplovnim i ostalim stručnim osobljem u cilju poboljšanja zdravlja ove populacije. Organizovani su sastanci i konsultacije sa strankama. Vršeno je izdavanje obavještenja i uputstva kandidatima koji nisu ispunili medicinske zahtjeve za traženi kriterijum zdravstvene sposobnosti što je uslov za obavljanje poslova vazduhoplovnog i ostalog stručnog osoblja.

Nastavljena je saradnja sa Nacionalnom komisijom za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća uz poštovanje principa tajnosti ličnih podataka.

U 2017. godini nastavljena je stalna stručna komunikacija sa ovlašćenim vazduhoplovno-medicinskim ispitivačima, kao i konsultacije sa ljekarima specijalistima vazduhoplovno-medicinskog centra koji su uključeni u vršenje medicinskih pregleda vazduhoplovnog osoblja. Nastavljena je redovna komunikacija i saradnja sa ljekarima specijalistima koji učestvuju u spovođenju drugostepenog medicinskog pregleda vazduhoplovnog osoblja. Takođe, nastavljena je saradnja i razmjena iskustava sa kolegama iz regiona i EU, posebno saradnja koja se obavlja na propisani način sa kancelarijama Evropskih nacionalnih vlasti za vazduhoplovnu medicinu u cilju dostavljanja medicinske dokumentacije kao i priznavanja Evropskih ljekarskih uvjerenja na osnovu pristigle medicinske dokumentacije.

Obavljena je izrada Plana rada Referata za vazduhoplovnu medicinu za sljedeću godinu.

Referat za vazduhoplovnu medicinu prisustvovao je svim planiranim obukama na nivou Agencije.

Referat za vazduhoplovnu medicinu imao je aktivno učešće na Šestom evropskom sastanku aranžmana saradnje za prevenciju i upravljanje javnim zdravstvenim događajima u civilnom vazduhoplovstvu (CAPSCA-EUR/06) i za obuku tehničkih savjetnika, zajednički organizovanom od strane evropske i evroatlantske Kancelarije ICAO i Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), Regionalne kancelarije za Evropu. Nakon ovog sastanka, Agencija je uspješno završila učlanjenje Crne Gore u Program saradnje za prevenciju i upravljanje javnim zdravstvenim događajima u civilnom vazduhoplovstvu (*Collaborative Arrangement for the Prevention and Management of Public Health Events in Civil Aviation - CAPSCA*) i o tome obavjestila Ministarstvo zdravlja Crne Gore.

CAPSCA je globalni program ICAO-a za poboljšanje planiranja pripravnosti i odgovora u javnim zdravstvenim događajima koji utiču na sektor vazduhoplovstva, kao što je pandemija gripa, širenje drugih zaraznih bolesti, nuklearne nesreće termocentrala itd. U oktobru 2010. godine ICAO Skupština je usvojila Rezoluciju kojom su pozvane države da se pridruže CAPSCA-i. Javni zdravstveni događaji su često

multisektorski i međunarodnog karaktera i zato treba njima upravljati na raznim nivoima: operativnom, nacionalnom, regionalnom i globalnom, a CAPSCA pruža platformu koja olakšava ovaj pristup. Crna Gora je postala član CAPSCA-e kako bi doprinijela sigurnosti putnika u vazduhoplovstvu i bila uključena u globalnu politiku rješavanja aktuelnih problema iz oblasti zdravlja u vazduhoplovstvu.

Referat za vazduhoplovnu medicinu imao je učešće na 14.-om skupu medicinskih stručnjaka (*MEG meeting-u*), u EASA-i, koja namerava da poboljša sigurnost i zaštiti životnu sredinu uz smanjenje regulatornog tereta kroz Program izrade pravila i promociju sigurnosti za period od 2017. do 2021. godine. Ovaj dokument uključuje Evropski plan sigurnosti u civilnom vazduhoplovstvu (EPAS). Uzimajući u obzir nova dostignuća, EASA ažurira plan svake godine.

U 2017. godini Referat za vazduhoplovnu medicinu prisustvovao je Obuci osveženja znanja iz vazduhoplovne medicine (*AME Refresher training*), koji je održan u Beogradu, a i događaju sa najvećim naučnim značajem za vazduhoplovnu medicinu u 2017. godini – 65.-om Kongresu vazduhoplovne i kosmičke medicine (*International Congress of Aviation and Space Medicine, ICASM*), koji je održan u Rimu.

U **Odjeljenju za bezbjednost i olakšice u civilnom vazduhoplovstvu** u 2017. godini bila su angažovana tri zaposlena – jedna osoba na poslovima Inspektora I, koja je sprovodila različite vrste nadzornih aktivnosti i koordinirala rad Odjeljenja, jedna osoba na poziciji Savjetnika za bezbjednost i jedna osoba sa statusom Inspektora II, koja je sprovodila različite vrste nadzornih aktivnosti.

U skladu sa preporukama Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) o neophodnom povećanju broja osoba zaduženih za vršenje nadzornih aktivnosti, sklopljen je sporazum o saradnji sa MUP-om, te su nakon toga obučena i sertifikovana četiri policijska službenika za vršenje nadzornih aktivnosti, koji su tokom 2017. godine obavljali monitoring aktivnosti.

U dijelu regulatornih aktivnosti u 2017. godini donešeno je novo, četvrto izdanje Nacionalnog programa bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Ovaj program je donešen od strane Vlade Crne Gore dana 31.08.2017. godine, nakon čega je isti dostavljen svim relevantnim subjektima.

Agencija je, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, razmotrila i dala saglasnost na programe bezbjednosti subjekata na koje se odnosi Nacionalni program bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Prikazana je tabela sa imenima subjekatima na čije programe bezbjednosti je Agencija dala saglasnost u 2017. godini i datumima davanja saglasnosti.

Aerodrom Podgorica	21.12.2017. godine
Aerodrom Tivat	29.12.2017. godine
Montenegro Airlines AD	20.12.2017. godine
Ketering Montenegro Airlines-a	20.12.2017. godine
Ketering Voda u kršu lux doo	25.12.2017. godine
AD Aerodromi CG – za teret i poštu	29.12.2017. godine
Tara Aerospace nad Defence Products	27.12.2017. godine

Tokom 2017. godine Agencija je učestvovala u pripremi, ili je u potpunosti pripremila, 8 materijala za razmatranje na pet održanih sjednica Nacionalnog odbora za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva.

U dijelu nadzornih aktivnosti, Agencija je u 2017. godini u oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva izvršila 41 inspekciju, dva audita i sedam testova iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Predmet kontrole su bili aerodromski operator (aerodromi u Podgorici i Tivtu), katering kompanije (Montenegro Airlines i Voda u kršu lux), vazdušni prevozioci (Montenegro Airlines, Airways Montenegro,

Turkish Airlines, Ural Airlines, Dart, Rossia, Air Serbia, Globus Airlines, Belavia i Red Wingsa), Kontrola letenja SMATSA doo i poznati pošiljalac Tara Aerospace.

Ukupno su inspektori Agencije proveli u nadzornim aktivnostima 148,5 dana (u što se ne računa vrijeme pripreme, kao ni vrijeme pisanja izvještaja).

U skladu sa preporukama Evropske komisije, od 2014. godine vodi se evidencija o ukupnom broju dana provedenih u nadzorima. U periodu od 2014. do 2016. godine inspektori Agencije su u posjeku proveli 128 dana u nadzorima godišnje, tako da je broj dana provedenih u nadzoru u 2017. godini bio za 15% veći u odnosu na prosjek iz prethodnih godina.

Aerodromski operator – Aerodrom Podgorica

Nad radom aerodromskog operatora, tokom 2017. godine, izvršeno je sedam inspekcija na Aerodromu Podgorica, i to u januaru, februaru (2), maju, junu, oktobru i novembru 2017. godine. Audit aerodroma Podgorica izvršen je u aprilu 2017. godine.

U skladu sa godišnjim planom testiranja za 2017. godinu Agencija je sprovela tri tajna testa u kojima je vršeno testiranje rada operatora Aerodroma Podgorica i Montenegro Airlines-a. Testovi su izvršeni u martu, julu i novembru i odnosili su se na kontrolu pristupa, KD kontrolu putnika i ručnog prtljaga i zašitu vazduhoplova.

Aerodromski operator – Aerodrom Tivat

U toku 2017. godine, izvršeno je trinaest inspekcija nad radom aerodromskog operatora na aerodromu Tivat i jedan audit. Inspekcije su izvršene u februaru, aprilu, maju (3), junu (4), avgustu, septembru, novembru i decembru.

Od ovih trinaest inspekcija šest inspekcija se odnosilo na praćenje Zaključka Nacionalnog odbora za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva, br. 04/3-177/2-17 od 15.02.2017.godine.

Pored audita i inspekcija, Agencija je sprovela i četiri tajna testa u kojima je vršeno testiranje rada operatora Aerodroma Tivat, i to u junu, julu i avgustu (2), a odnosili su se na kontrolu pristupa, kontrolu lica koja nijesu putnici i KD kontrolu putnika i ručnog prtljaga (2 testa).

Vazdušni prevozioci

Montenegro Airlines

Izvršeno je pet inspekcija (ne računajući jednu koja se odnosi na rad kateringa Montenegro Airlines-a), i to u januaru (dvije), martu, aprilu i novembru.

U novembru mjesecu je izvršen i tajni test koji se odnosio na zaštitu vazduhoplova koji je u operativnoj upotrebi.

Ostali vazdušni prevozioci

Tokom 2017. godine izvršeno je deset inspekcija kod drugih vazdušnog prevozioca i to osam kod stranih vazdušnog prevozioca, u dijelu vršenja bezbjednosnog pretraživanja vazduhoplova prije leta i dvije inspekcije Airways Montenegro-a. Kontrolisane su posade sljedećih avio-kompanija: Turkish Airlines, Ural Airlines, Dart, Rossia, Air Serbia, Globus Airlines, Belavia i Red Wings.

Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd

U 2017. godini izvršena je jedna inspekcija prema Kontroli letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd i to u aprilu mjesecu.

Katering kompanije i snabdjevači vazduhoplova

Tokom 2017. godine izvršene su dvije inspekcije prema katering Montenegro Airlines-a, u martu i aprilu mjesecu.

Druga katering kompanija, Voda u kršu lux doo, dva puta je bila predmet kontrole, u maju i junu 2017. godine.

Bezbjednost tereta i pošte

U oktobru mjesecu izvršena je inspekcija prema poznatom pošiljaocu –Tara Aerospace, iz Mojkovca.

Sertifikacija KD kontrolora i osoblja koje vrši nadzor i patroliranje – Odjeljenje za bezbjednost je tokom 2017. godine nastavilo sa vršenjem sertifikacije KD kontrolora i osoblja koje vrši poslove kontrole pristupa, nadzora i patroliranja, na način utvrđen Nacionalnim programom bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva i internim odlukama Agencije.

Ukupno je organizovano dvanaest ciklusa polaganja kandidata. Svi kandidati za KD kontrolore polagali su teorijski i praktični dio ispita, a najveći broj KD kontrolora i test interpretacije rentgenske slike. Proces sertifikacije uspješno je završilo 258 kandidata, od čega 141 za sertifikat za obavljanje poslova kontrole pristupa, nadzora i patroliranja, dok je 117 dobilo sertifikat za KD kontrolora, kojima su nakon završenog procesa sertifikacije izdati odgovarajući sertifikati.

Sertifikovani su KD kontrolori za ručni pregled lica i stvari (14), ručni pregled stvari (1), ručni pregled tereta i pošte (4), ručni pregled zaliha za snabdjevanje vazduhoplova tokom leta (4), za rad na rentgenskom uređaju za kontrolu ručnog prtljaga (59), za rad na rentgenskom i EDS uređaju za kontrolu odvojenog prtljaga (13), za rad na rentgenskom uređaju za kargo i poštu (7), za kontrolu vozila (11) i za rukovođenje i nadzor tima KD kontrolora (4).

Procjene rizika za aerodrome Podgorica i Tivat

U skladu sa međunarodnom i nacionalnom regulativom, nastavljeno je vršenje procjene rizika za oba međunarodna aerodroma u Crnoj Gori. Procjene rizika vrši posebna komisija, na čijem čelu se nalazi predstavnik Agencije. Ove procjene se vrše u skladu sa metodologijom ICAO-a i ECAC-a i rade se na godišnjoj osnovi. Ove procjene usvojio je Nacionalni odbor za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva.

Prekršajni nalozi i druge kazne

U 2017. godini suspendovan je jedan sertifikat KD kontroloru, dva KD kontrolora su prekršajno kažnjena, a jedna član kabinske posade je upućen na ponovnu obuku.

U 2017. godini ukupno je izdato 5 prekršajnih naloga i to jedan prema operatoru aerodroma, jedan odgovornom licu operatora aerodroma i tri fizičkim licima (od kojih su dva KD kontrolorai), što je znatno manje nego u 2016. godini kada je ukupno izdato 20 prekršajnih naloga (7 prema pravnim licima, 7 prema odgovornim licima i 6 prema fizičkim licima).

Obuke zaposlenih i međunarodne aktivnosti

Zaposleni u Odjeljenju za bezbjednost i olakšice u 2017. godini učestvovali su na sljedećim obukama: ICAO kurs za nacionalnog auditora, ECAC ponovna obuka za nacionalne auditore, IANS obuka iz oblasti *cyber* bezbjednosti i godišnji sastanak ECAC auditora.

Odjeljenje za bezbjednost je nastavilo sa aktivnim učešćem u radu ECAC Security Forumu na način što je tokom 2017. godine učestvovalo u radu dva njegova saziva.

VII SARADNJA AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO SA MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

U radu Agencije u 2017. godini poseban značaj dat je saradnji sa međunarodnim organizacijama.

Međunarodne organizacije od posebnog značaja za civilno vazduhoplovstvo države Crne Gore su:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (ICAO – International Civil Aviation Organization),
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (ECAC – European Civil Aviation Conference),
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe (EUROCONTROL – European Organization for the Safety of Air Navigation), i
- Evropska agencija za sigurnost u vazduhoplovstvu (EASA – European Aviation Safety Agency).

Crna Gora je 13. marta 2007. godine postala 189. punopravna članica Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (**ICAO**). Riječ je o specijalizovanoj organizaciji Ujedinjenih Nacija, zaduženoj za stalni nadzor sprovođenja ciljeva Čikaške konvencije (Čikago, 07.12.1944. god.). Ova organizacija ustanovljava da svaka država članica ima potpuni i isključivi suverenitet i nadležnost nad vazdušnim prostorom iznad svoje teritorije i obezbjeđuje da se cjelokupan međunarodni vazdušni saobraćaj iznad ili na teritoriji i teritorijalnim vodama države članice obavlja uz njenu prethodnu saglasnost.

Postavši punopravni član ICAO-a, što je bio preduslov, Crna Gora je postala punopravni član Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (**ECAC**) 25. juna 2008. godine. Glavni cilj ECAC-a, koji okuplja 44 evropske države, je unapređenje sigurnog, djelotvornog i kontinuiranog sistema evropskog vazdušnog saobraćaja, što se postiže kroz harmonizaciju postupaka upravljanja vazdušnim saobraćajem među državama članicama, kao i unapređenje tih postupaka između država članica i drugih zemalja u svijetu. ECAC ne donosi odluke sa neposredno obavezujućim djelovanjem za države članice, već je njegovo djelovanje isključivo savjetodavne prirode. Rezolucije, Preporuke i Mišljenja moraju biti implementirani u nacionalno zakonodavstvo države-članice, kako bi imali obavezujući karakter.

U maju 2017. godine direktor Agencije izabran je za člana Koordinacionog komiteta ECAC-a, što predstavlja veliko priznanje za Agenciju ali i za ukupne napore Crne Gore u oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Crna Gora je 09. juna 2006. godine potpisala Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (European Common Aviation Area (**ECAA**) Agreement). Skupština Crne Gore je ratifikovala ovaj Sporazum 09. oktobra 2007. godine, i isti je stupio na snagu 26. oktobra 2007. godine. Cilj ovog Sporazuma je stvaranje zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koji će biti zasnovan na slobodnom pristupu tržištu i zajedničkim pravilima u oblastima sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazдушnim saobraćajem i uticaja na životnu sredinu. Nakon 11 godina od njegovog potpisivanja i konačno završene duge procedure ratifikacije svih država članica Evropske unije, pa internog postupka u evropskom Savjetu i Parlamentu, ECAA je 1. decembra 2017. godine stupio na snagu.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ratifikaciji multilateralnog sporazuma između evropske zajednice i njenih država članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i misije privremene uprave Ujedinjenih Nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (ECAA sporazum) Skupština Crne Gore je usvojila u decembru 2010. godine.

Multilateralnim sporazumom (*ECAA Agreement*) bilo je predviđeno da države potpisnice u cilju ispunjavanja preuzetih obaveza, moraju, pored ostalog, ostvariti punopravno članstvo u Zajedničkim vazduhoplovnim vlastima Evrope (JAA), zadovoljavanjem administrativnih i tehničkih standarda zahtjevanih od te organizacije. Ovo je istovremeno bio i uslov za kasnije potpisivanje Radnog aranžmana sa EASA-om (*Working Arrangement*). Osnovna uloga JAA-ja je bila izrada i primjena Zajedničkih vazduhoplovnih zahtjeva-propisa (JAR-ova) kao osnovnih standarda bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Evropi. Članstvo država u JAA ostvarivalo se ispunjavanjem procedure koja je podrazumijevala dvije faze: najprije davanje državi statusa kandidata za punopravno članstvo, a zatim i samog statusa punopravnog članstva. Nakon prethodno sprovedene procedure prihvatanja i potpisivanja tzv. „Kiparskih aranžmana“ Crna Gora je, u statusu kandidata za punopravno članstvo, učestvovala u radu JAA-ja. Evropska Unija je, u međuvremenu, osnovala Evropsku organizaciju za sigurnost vazdušnog saobraćaja (EASA), kojoj je JAA u potpunosti prenio svoje nadležnosti 30.06.2009. godine, čime je JAA i formalno prestao da postoji. Dalje aktivnosti Crne Gore u tom pravcu nastavljaju se prema EASA-i.

Evropska agencija za sigurnost u vazduhoplovstvu (*European Aviation Safety Agency – EASA*), sa sjedištem u Kelnu (Njemačka), predstavlja centralnu instituciju Evropske Unije za sigurnost u vazduhoplovstvu. Osnovana kao nezavisno tijelo po evropskim zakonima, i za svoj rad odgovara organima EU. Misija EASA-e je da promoviše najviše zajedničke standarde sigurnosti i zaštite životne sredine u civilnom vazduhoplovstvu. Pravila EASA-e su obavezujuća za države članice Evropske Unije, ali, u zavisnosti od vrste potpisanih aranžmana, i za ostale države. Punopravno članstvo u EASA-i, zasad ostvaruju samo države članice EU, Švajcarska, Norveška, Island i Lihtenštajn, dok je za ostale evropske države postoji mogućnost aktivnog učešća u radu putem zaključivanja tzv. Radnih aranžmana (*Working Arrangements*). Crna Gora je potpisala Radni aranžman sa EASA-om, 07.07.2009. godine. Osnov za ovaj aranžman je činila Osnovna Regulativa 216/2008 (Basic Regulation 216/2008). Kako je 2009. godine Regulativa 216/2008 izmijenjena i dopunjena Regulativom 1108/2009, kojom se nadležnosti EASA-e proširuju i na oblast ATM/ANS-a, direktor Agencije je izmijenjeni Aneks 1 Radnog Aranžmana potpisao 2. novembra 2011. godine.

Nova regulativa koja je usvojena od 2009. godine je donijela određene promjene, pa je EASA smatrala za neophodnim, da postojeći, zastareli Radni Aranžman zamijeni novim tekstom, koji je direktor Agencije sa izvršnim direktorom EASA-e potpisao u Kelnu 25. februara 2015. godine.

Takođe, sa EASA-om je 15. maja 2012. godine u Kelnu je potpisan i Radni aranžman o sigurnosnim pregledima stranih vazduhoplova na platformi (*SAFA Working Arrangement*), koji se odnosi na obaveznost

prikupljanja i razmjene informacija u odnosu na sigurnost vazduhoplova koji koriste aerodrome EU, aerodrome država koje nijesu članice EU ali učestvuju u ovom programu, i aerodrome u Crnoj Gori.

Zaposleni u Agenciji učestvovali su na redovnim sastancima: **ECAC** (ECAC DG – *Directors General Meeting*, ECAC *Security Forum*, ECAC Meetings) **EUROCONTROL** (PC – *Provisional Council*, EC – *Enlarged Committee*); **EASA** (EASA MB – Management Board, EASA *tematic meetings*, EASA ICF – *International Cooperation Forum*); **ECAA** (ECAA *Joint Committee*).

Dakle, u 2017. godini predstavnici Agencije redovno su učestvovali u radu upravljačkih i stručnih tijela međunarodnih vazduhoplovnih organizacija: ICAO, ECAC, EUROCONTROL, EASA, i ostvarivali značajnu i sadržajnu saradnju sa ovim međunarodnim organizacijama.

Kroz potpuno izvršavanje međunarodnih i zakonskih obaveza iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, Agencija je u 2017. godini dala svoj puni doprinos aktivnostima naše države na evropskom putu.

Nakon formalnog otvaranja pregovora o pristupanju Evropskoj Uniji, Crna Gora je u 2013. godini bila u fazi analitičkoga pregleda i ocjene usklađenosti nacionalnog zakonodavstva države kandidata s pravnom tekovinom Evropske unije, poznatija kao *skrining*.

Skrining se sprovodi putem sastanaka, poglavlje po poglavlje, za sva poglavlja (osim za poglavlja 34 – Institucije i 35 – Ostala pitanja). *Poglavlje 14 – Transportna politika*, u dijelu jednog od četiri vida saobraćaja – vazdušnog saobraćaja, direktno se odnosi na aktivnosti i postignuća Agencije.

Sastanci se održavaju prema detaljno utvrđenom dnevnom redu prilagođenom strukturi pravne tekovine EU. Prvi sastanak sa predstavnicima Evropske Unije, tzv. „Eksplanatorni skrining“ sastanak, održan je 25. aprila 2013. godine.

Na prvom bilateralnom sastanku, održanom 30. maja 2013. godine od strane crnogorske delegacije, koju su u većini činili predstavnici Agencije, predstavljen je detaljan prikaz trenutnog stanja u vazdušnom saobraćaju, u transpoziciji i implementaciji svih regulativa i direktiva koje su bile predmet predavljanja i preliminarne razmjene informacija na Eksplanatornom skriningu.

U toku 2017. godine Agencija je intezivno radila na transponovanju evropskog zakonodavstva iz oblasti vazduhoplovstva u pravni sistem Crne Gore.

Nakon što je Crna Gora predala Evropskoj komisiji svoju pregovaračku poziciju iz Poglavlja 14, poglavlje je zvanično otvoreno 21. decembra 2015. godine na Međuvladinoj konferenciji u Briselu.

U zvaničnom Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2016. godinu, iz novembra 2016. godine, u dijelu iz Poglavlja 14 koji se odnosi na vazdušni saobraćaj, konstatovan je dalji napredak sa usaglašavanju sa s pravnom tekovinom EU u okviru I tranzicione faze ECAA Sporazuma. Navodi se da je u oblasti sigurnosti zakonodavstvo usklađeno sa pravom EU, da je Crna Gora u velikoj mjeri uskladila svoje zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU u pogledu Jedinstvenog evropskog neba, i konstatuje se da je nakon uspješnog završetka projekta „One Stop Security“, u decembru 2015. godine, Crna Gora uključena u EU listu trećih zemalja primjene bezbjednosnih standarda ekvivalentnih zajedničkim osnovnim standardima bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Međutim, kako je u Izvještaju navedeno – još uvijek treba riješiti neka pitanja u oblasti ekonomske regulative.

U septembru 2015. godine Evropska komisija je sprovela višednevnu kontrolu Agencije. Organizovana je posjeta eksperata Evropske komisije, koji su izvršili finalnu procjenu stanja sistema bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Predmet ove procjene dominantno je bio stepen implementacije bezbjednosnih mjera na aerodromima u Podgorici i Tivtu. Na osnovu audita Regulatorni odbor za bezbjednost EU je na sjednici od 18. novembra 2015. godine potvrdio uspostavljanje režima jedne bezbjednosne kontrole između država EU i Crne Gore.

U skladu sa aktivnostima u vezi sa projektom „Jedna bezbjednosna kontrola“ donešena je Regulativa 2015/2426 od 18. decembra 2015. godine, koja je stupila na snagu 29. februara 2016. godine. Shodno tome, urađene su izmjene Nacionalnog programa bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva Crne Gore, kao i izmjene aerodromskog Programa bezbjednosti, koje je odobrila Agencija.

Realizacija ovog projekta predstavlja izuzetan rezultat za Crnu Goru i Agenciju za civilno vazduhoplovstvo, s obzirom da je Evropska komisija potvrdila da su standardi bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva koji se primjenjuju u Crnoj Gori ekvivalentni sa standardima koji se primjenjuju u Evropskoj uniji. To znači da se sa aspekta bezbjednosti naši aerodromi tretiraju kao i aerodromi tretiraju kao i aerodromi u zemljama članicama Evropske unije.

Država Crna Gora je 1. jula 2007. godine postala punopravni član EUROCONTROL-a, organizacije koja je prvenstveno zadužena za sigurnost vazdušne plovidbe. Treba napomenuti da je u okviru posebnog oblika saradnje sa EUROCONTROL-om na projektu uvođenja letova u uslovima smanjene vidljivosti i noću na Aerodromu Tivat, u 2015. godini napravljen značajan iskorak. Naime, u cilju familijarizacije vazduhoplovnih subjekata u Crnoj Gori sa novim navigacionim tehnologijama, u saradnji sa španskom firmom PildoLabs, urađen je detaljan elaborat o PBN (*Performance Based Navigation*) instrumentalnim prilazima. Na osnovu tog elaborata uspješno su izvršeni demonstracioni letovi na Aerodromu Tivat sa avionom koji je u tu svrhu obezbjedio Generalni sekretarijat Vlade CG. O demonstracionim letovima informisana je EUROCONTROL, kao partner Agencije na ovom značajnom projektu, koji je demonstracione letove označio kao značajan iskorak Crne Gore u regionu u implementaciji PBN procedura, što je inače obaveza koju nam nameće rezolucije ICAO.

U 2016. godini potpisan je Sporazum o pružanju podrške od strane EUROCONTROL-a za unapređivanje sposobnosti Agencije, čija se realizacija intenzivno nastavila u 2017. godini. Područje primjene ovog Sporazuma je pružanje podrške od strane EUROCONTROL-a Agenciji u vezi sa daljom implementacijom Jedinstvenog evropskog neba (SES), razvojem ATM-a, kao i integracijom u ATM mrežu Evrope. Ciljevi na visokom nivou ovog sporazuma su da:

- pomogne Agenciji u izgradnji i unapređenju svojih sposobnosti, uključujući i zahtjeve sheme efikasnosti,
- podrži dalju implementaciju FUA koncepta u korist svih nacionalnih učesnika,
- podrži implementaciju SES zakonodavstva u Crnoj Gori kako bi se omogućila dalja integracija države u evropsku ATM mrežu,
- olakša regionalnu saradnju o ATM pitanjima sa odgovarajućim nadležnim vazduhoplovnim organima/ nacionalnim nadzornim organima susjednih država.

VIII SARADNJA AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO SA DRUGIM NADZORNIM ORGANIMA U INOSTRANSTVU

Agencija je i u 2017. godini posvetila posebnu pažnju saradnji sa drugim nadzornim organima u zemlji i inostranstvu, odnosno međunarodnoj i regionalnoj saradnji sa vazduhoplovnim vlastima država u regionu.

Agencija je sa svim nacionalnim nadzornim organima država regiona ostvarivala saradnju u dijelu obavljanja redovnih aktivnosti iz svoje nadležnosti.

U cilju doprinosa jačanju regionalne saradnje, razmjene dokumentacije, iskustava i kadrovskih potencijala Agencija je prethodnih godina potpisala Memorandume o razumijevanju (MoU) sa vazduhoplovnim vlastima Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije, Turske, Hrvatske, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Albanije, Mađarske, Kosova i Slovenije kao i Program tehničke saradnje sa vazduhoplovnim vlastima Francuske. U toku 2017. godine su potpisani memorandumi o razumijevanju sa vazduhoplovnim vlastima Bugarske i Austrije i obavljene su konsultacije sa vazduhoplovnim vlastima Irske, tako da se u 2018. godini očekuje potpisivanje Memoranduma o razumijevanju i sa ovim vlastima.

Memorandumima o razumijevanju potpisanim između vazduhoplovnih vlasti država potpisnica dogovoreni su zajednički ciljevi i oblasti bilateralne saradnje u svim aspektima civilnog vazduhoplovstva. Potpisani memorandumi o saradnji predstavljaju nastavak intenzivnih aktivnosti Agencije u uspostavljanju bliskih i partnerskih odnosa između vazdušnih vlasti, prvenstveno u regionu, ali i šire.

Kada su u pitanju susjedne države, posebno se imao u vidu značaj regionalnu saradnje kao važan segment razvoja vazdušnog saobraćaja u procesu evropskih integracija, tako da su ovi memorandumi potpisani na način da omogućavaju i potenciraju zajednički razvoj i fleksibilnost upotrebe stručne dokumentacije i ljudskih resursa.

U toku 2017. godine Agencija je bilateralnu saradnju proširila i na Sjedinjenje Američke Države, pa je tako delegacija Agencije od 29.10. do 3.11.2017. godine, boravila u posjeti Federalnim vazduhoplovnim vlastima (FAA) Sjedinjenih Američkih Država.

Boravak u Vašingtonu je bio koncipiran kroz četvorodnevne aktivnosti, a koje su pokrivale informacije iz sljedećih oblasti: operacije vazduhoplova, upravljanje vazdušnim prostorom i njegovu klasifikaciju, SMS i SSP, bespilotne letjelice, aerodrome, razvoj američkog sistema civilnog vazduhoplovstva kroz program NextGen, sigurnost postupaka na PSS, transport opasnih materija, promociju sigurnosti i analize i istrage događaja i nesreća.

Takođe, delegacija Agencije je učestvovala na redovnom sastanku Runway Safety Council-a, i bila u prilici da posjeti aerodrome Baltimor i Ronald Regan.

Ova posjeta predstavlja samo prvi korak u daljem jačanju komunikacije i saradnje na nivou Agencija – FAA, a iskustvo stečeno tokom ove posjete biće od velike koristi tokom daljeg unaprijeđenja rada Agencije.

Specifičnost situacije sa zajedničkim provajderom SMATSA-om nalagala je potpisivanje posebnog Memoranduma u oblasti pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi između Agencije i Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije. Ovim Memorandumom unaprijeđuje se saradnja u oblasti vazdušne plovidbe, a posebno u vršenju nadzora nad ispunjenošću zahtjeva za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, kao i funkcija ASM i ATFCM, primjeni mjera i aktivnosti pri praćenju bezbjednosti/sigurnosti (Safety) zajedničkog pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi pri pružanju tih usluga. Takođe, ovim memorandumom posebno se ističe značaj bezbjednosti/sigurnosti (Safety) u pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi, na nacionalnom i regionalnom nivou.

Inicijativa o Zajedničkoj oblasti pružanja usluga (Joint Service Provision Area – JSPA Initiative) Inicijativa o zajedničkoj oblasti pružanja usluga (Joint Service Provision Area Initiative – JSPA Initiative) predstavlja regionalno i međuorganizacijsko partnerstvo za saradnju i koordinaciju između civilnih vazduhoplovnih vlasti i nacionalnih pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kosova*, Mađarske, Makedonije i Srbije. Prepoznajući postojanje značajne praznine po pitanju regionalne saradnje, Agencija je, početkom septembra 2012. godine, pokrenula ovu inicijativu uputivši pozivna pisma za učešće na okruglom stolu, sa namjerom da formuliše i profilise saradnju i koordinaciju na nižem, operativnom nivou. Dok ostale države imaju status punopravnih članica, Srbija i Bosna i Hercegovina učestvuju na tehničkom (ekspertskom) nivou.

JSPA inicijativa, kao vidljiv mehanizam regionalne saradnje, ima značajnu podršku međunarodnih saobraćajno-vazduhoplovnih organizacija, i to: Vijeća za regionalnu saradnju (RCC), ICAO regionalne kancelarije u Parizu, DG MOVE, Regionalne međuvladine saobraćajne organizacije (SEETO) i TAIEX-a. Pod okriljem ove Inicijative do sada je, najviše zaslugom i angažmanom Agencije, uspješno realizovano nekoliko značajnih aktivnosti, prvenstveno u vidu održavanja zajedničkih stručnih sastanaka, obuka i radionica.

Međusobnim dogovorom direktora organizacija sa statusom punopravnog člana, utvrđene su prioritete aktivnosti Inicijative, a koje proizilaze iz primjene SES koncepta i Evropskog ATM Master plana. Ove prioritete aktivnosti se odnose na izradu i realizaciju projekata: Regionalni plan implementacije PBN koncepta i Plan smanjenja emisije ugljen-dioksida; Razvoj i postepeno uvođenje vazdušnog prostora bez ruta u jugoistočnoj Evropi; Regionalna strategija za primjenu satelitske navigacije u civilnom vazduhoplovstvu u jugoistočnoj Evropi (postignuto kroz učešće u BEYOND i CaBiAvi projektima, direktno podržanim od EU); NSA Klaster i NSA baza stručnjaka (oblik saradnje između JSPA inicijative i ISIS programa); i Studija o primjeni multilateracije u jugoistočnoj Evropi. Ovdje posebno treba naglasiti sudjelovanje Agencije u BEYOND projektu.

Naime, Agencija aktivno je aktivno radila i radi na polju podizanja internih kapaciteta za potrebu korišćenja satelitske navigacije u civilnom vazduhoplovstvu u Crnoj Gori. Sa ciljem proširenja upotrebe EGNOS-a na evropske države koje nisu članice EU, Evropska komisija je, u okviru *Horizont 2020* istraživačkog i inovativnog programa, objavila tender „GALILEO-4-2014: Podizanje svjesnosti o EGNOS-u, građenje kapaciteta i/ili promocija u okviru i van Evropske unije“ (*GALILEO-4-2014: EGNOS awareness raising, capacity building and/or promotion activities, inside or outside the EU*) na koji se Evropski pružalac satelitskih usluga (*European Satellite Service Provider – ESSP*) javio sa predlogom projekta „Građenje kapaciteta evropskog GNSS u multimodalnim domenima u državama susjednim Evropskoj uniji“ – BEYOND projekat (*Building EGNSS capacity On EU Neighbouring multimodal Domains*).

Realizacija ovog međudržavnog projekta, odnosno podizanje resursnih, tehničkih i operativnih kapaciteta za korišćenje usluga EGNOS sistema u državama izvan EU, za koji je zadužen ESSP, podrazumijevala je formiranje konzorcijuma, koji je sastavljen od 19 državnih i privatnih kompanija iz 13 država Zapadnog Balkana, Magreba i Bliskog Istoka, među kojima je i Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore.

Projekat je struktuiran kroz radne pakete kojima rukovode vodeće evropske kompanije za oblast satelitske navigacije u vazduhoplovstvu (GMV i Ineco – Španija, Telespazio – Italija, Helios – Velika Britanija). Agencija učestvuje u Radnom paketu br. 2000 (skr. WP2000) – „Građenje kapaciteta u Istočnoj Evropi“. Rukovodilac ovog radnog paketa je španska kompanija GMV.

Za učešće u ovom projektu, Agencija je od Evropske komisije dobila finansijsku podršku za pokrivanje troškova koji joj se, tom prilikom, nameću.

Učešće u BEYOND projektu, na direktan i/ili indirektan način, omogućilo je: podizanje unutrašnjih kapaciteta Agencije za primjenu satelitske navigacije u civilnom vazduhoplovstvu; bolje razumijevanje populacije vazduhoplova koji koriste crnogorske aerodrome i karakteristike njihovih navigacionih mogućnosti; izradu koncepta primjene (tzv. CONOPS) LPV postupka na podgoričkom aerodromu; izradu sigurnosnih procjena za korišćenje LPV postupka; izradu nacrtu LPV navigacionog postupka za podgorički aerodrom; donošenje zaključka da postupak projektovan u odnosu na EGNOS (tj. LPV postupak) na podgoričkom aerodromu nije ekonomski opravdan (u ovom trenutku) sa aspekta pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi i (glavnog) operatora vazduhoplova; započinjanje procesa legalizacije upotrebe EGNOS u crnogorskom vazdušnom prostoru; uspostavljanje RAIM NOTAM servisa; publikovanje RNAV1 i RNP1 postupaka za dolazak i odlazak za podgorički i tivatski aerodrom, zajedno sa odgovarajućim RNP APCH postupcima (tzv. LNAV postupak); sticanje indirektnih znanja i vještina koje su potrebne zbog multidisciplinarnih komponente u primjeni satelitske navigacije u civilnom vazduhoplovstvu; i unapređenje regionalne i međunarodne saradnja u oblasti satelitske navigacije.

Stoga se može zaključiti da su posredna i neposredna očekivanja i koristi Agencije od učešća u ovom projektu i očekivanja, više nego u potpunosti ispunjena.

Za potrebu implementacije RCC-ove Strategije za jugoistočnu Evropu do 2020. godine (u daljem tekstu: SEE2020 Strategija) i u saradnji sa SEETO, JSPA inicijativa je dostavila RCC-u Regionalni program za vazdušni transport, kojim je obuhvatila svoje planirane prioritetne aktivnosti i usaglasila sa ciljevima iz SEE2020 Strategije. U postupku procjene adekvatnosti Regionalnog programa za vazdušni transport za implementaciju SEE2020 Strategije, nadležna ministarstva država iz regiona su ga ocijenila kao izuzetno relevantan. Shodno tome, RCC je trenutno u postupku iznalaženja načina za obezbjeđivanje sredstava iz evropskih fondova za njegovu realizaciju.

IX ZAKLJUČNE OCJENE

Na osnovu navedenog može se zaključiti sljedeće:

- Agencija uspješno funkcioniše kao nezavisni i samostalni pravni subjekt i u potpunosti izvršava poslove u skladu sa svojim nadležnostima propisanim Zakonom o vazdušnom saobraćaju, odnosno obavlja javna ovlaštenja, koja su joj prenijeta Zakonom o vazdušnom saobraćaju;
- Dominantno zahvaljujući aktivnostima Agencije, uz doprinos ostalih subjekata iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, sve međunarodne institucije konstatovale su evidentan napredak Crne Gore u ovoj

oblasti, sa konstatacijom da je u oblasti vazdušnog saobraćaja ostvaren najveći napredak u odnosu na ostale grane saobraćaja;

- Agencija će u narednom periodu, u skladu sa urađenim planskim dokumentima i u koordinaciji i saradnji sa svim ostalim subjektima civilnog vazduhoplovstva, nastaviti preduzimanje svih mjera predviđenih zakonom i rad na dosljednoj implementaciji međunarodnih standarda, sa osnovnim ciljem podizanja sigurnosti i bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori na još veći nivo;
- U proteklom periodu nastavljeno je osposobljavanje zaposlenih u Agenciji. Neophodno je da se i dalje stvaraju finansijski i tehnički uslovi za očuvanje stručnog osoblja, kao i za angažovanje novog specijalizovanog osoblja iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, u cilju izvršavanja zakonskih i međunarodnih obaveza Agencije.

FINANSIJSKI IZVJEŠTAJ
za 2017. godinu

Podgorica, jun 2018. godine

Sadržaj

Sadržaj	41
Uvodne napomene	42
Finansijski izvještaj za 2017.godinu	43
1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije	43
1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja	44
<i>Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2017.godine</i>	44
<i>Bilans stanja na dan 31.12.2017.godine</i>	49
1.3 Finansijski plan za 2018.godinu	53
1.4. Revizija finansijskih izvještaja Agencije za 2017.godinu	53
Zaključci:	54
Prilozi	55

Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, osnovana je Odlukom o osnivanju Agencije za civilno vazduhoplovstvo („Službeni list CG“, br. 45/09), koju je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 02.07.2009. godine. Nadležnost Agencije utvrđena je Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 30/12 i 30/17),

Članom 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju ("Službeni list CG", br. 30/12 i 30/17) utvrđen je pravni položaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, kojim je propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlaštenja u skladu sa zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi.

Odredbom člana 13 stav 2 navedenog zakona propisano je da Agencija priprema godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, a stavom 2 istog člana propisano je da navedeni izvještaj, sa izvještajem nezavisnog ovlaštenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

* * *

Agencija je organizovana na način da ispunjava sve zakonske obaveze i obaveze preuzete ratifikovanim međunarodnim ugovorima, kao i obaveze koje proističu iz potpisanih sporazuma sa Evropskom zajednicom i to: Sporazuma o određenim aspektima vazdušnog saobraćaja i Multilateralnog sporazuma o uspostavljanju Zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koji Crnu Goru u oblasti civilnog vazduhoplovstva integriše u EZ. Multilateralni sporazum posebno zahtijeva harmonizaciju unutrašnje regulative u Crnoj Gori u cjelini, kao i neposrednu primjenu evropske regulative. To uključuje osnivanje i rad organa civilnog vazduhoplovstva kao nezavisnog regulatornog i nadzornog organa koji mora biti samostalan i maksimalno nezavistan u svom radu kako bi omogućio nesmetanu primjenu međunarodnih standarda u ovoj oblasti, posebno u oblasti sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja.

Takođe, pomenuti multilateralni sporazum sa EZ zahtijeva da u vrlo kratkom roku Crna Gora primijeni sve evropske propise koji se odnose na vazduhoplovnu sigurnost i bezbjednost.

Ovakva pozicija i status Agencije potvrđeni su i u konstatacijama i zaključcima projekta koji je finansirala **Evropska Unija - „Tehnička pomoć sektoru saobraćaja u Crnoj Gori“ (Technical assistance to transport sector, Montenegro, Europeaid-127318/C/CER/ME)**.

U rezimeu Finalnog izvještaja projekta, objavljenog u decembru 2011. godine nalazi se i dio koji se odnosi na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo:

„ ACV je doživjela značajnu porast u kompetenciji i kvalitetu rada i potrebno je da sačuva svoju poziciju nezavisnosti u svojim aktivnostima i finansiranju, kao i da bude odgovorna za svoj rad isključivo Vladi. To je potrebno kako bi zadržala trenutno kompetentno osoblje, tj da očuva kompetenciju same Agencije. U suprotnom, Agencija bi imala nedostatak profesionalnog kadra koji bi doveo do smanjenja kompetencije i njene pravne misije te se tako ugrozila sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. Takođe, mora se uspostaviti transparentna finansijska održivost Agencije koja je u skladu sa preporukama ICAO i EU“.

Na rad i poslovanje Agencije, osim zakona o vazdušnom saobraćaju i drugih domaćih propisa, primjenjuju se i ratifikovane međunarodne konvencije, ratifikovani međunarodni ugovori, međunarodni vazduhoplovni propisi, standardi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL, JAA, Evropske Komisije).

U skladu sa međunarodnim standardima i zakonskim rješenjima omogućeno je stabilno i održivo finansiranje Agencije. Imajući u vidu značaj Agencije za implementaciju sistema sigurnosti i bezbjednosti u vazdušnom saobraćaju i potrebe održavanja njene stabilnosti, kao i jedinstvenu specifičnost u načinu finansiranja, država je posebnim zakonom izuzela Agenciju iz sistema ograničavanja zarada.

U Izvještaju sa misije Crne Gore (6 – 7. decembra 2016. godine) koji je urađen u okviru projekta „EASA program o civilnom vazduhoplovstvu EASA – IPA 3“, koji finansira Evropska unija, a sprovodi Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja – EASA, tretirano je i finansiranje Agencije za civilno vazduhoplovstvo. U pomenutom izvještaju konstatovano je sljedeće:

„Trenutna šema finansiranja obezbjeđuje adekvatno pokrivanje potreba poslovanja Agencije (plate, ulaganje u potrebnu opremu, operativni troškovi), čime se omogućava da Agencija vrši svoje poslove uz stabilne finansijske resurse.

Veoma je važno napomenuti da je Vlada oslobodila Agenciju za civilno vazduhoplovstvo restriktivnih mjera u pogledu ograničenja zarada. Takva politika je omogućila uspješno funkcionisanje Agencije, zapošljavanje i zadržavanje stručnog osoblja i doprinijela jačanju vazduhoplovne sigurnosti u Crnoj Gori, i takav trend bi trebalo nastaviti u budućnosti.“

Finansijski izvještaj Agencije

1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije

Način finansiranja Agencije je propisan članom 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG, broj 30/12 i 30/17), kojim je propisano da se sredstva za obavljanje djelatnosti i razvoj Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za izdavanje licenci, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 112 stav 5 ovog zakona;
- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja

Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2017. godine

U toku 2017. godine, Agencija je ostvarila ukupan prihod u iznosu od 4.014.219 eura, dok su rashodi iznosili 3.654.060 eura, što znači da je u poslovnoj 2017.godini, Agencija ostvarila višak prihoda nad rashodima u iznosu od 360.159 eura.

Tabela 1: Bilans uspjeha - BU 2017

red. Br.	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina
1	Prihod	4.008.984	3.906.470
2	Ostali poslovni dobici		25.692
3			
4			
5	Troškovi materijala	-49.946	-35.514
6	Troškovi zaposlenih	-2114.185	-1.978.031
7	Amortizacija	-116.057	-110.441
8	Umanjenje vrijednosti nekretnina, postr i op		
9	Ostali poslovni rashodi	-1.373.872	-1.281.056
	Profit od poslovnih aktivnosti	354.924	527.119
10	Neto finansijski prihod	5.235	7.416
11	Ostali rashodi		-342
12	Porez na dobitak		
13	Neto dobitak/gubitak od diskontinuiranog poslov.		
	Neto profit za obračunski period	360.159	534.193
	Pripada:		
	Vlasnicima kapitala pravnog lica		
	Manjinski interes		

Prihodi Agencije za 2017. Godinu

Ukupni prihodi Agencije za civilno vazduhoplovstvo u 2017. godini iznosili su 4.014.219 eura.

Na osnovu podataka prikazanih u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni prihodi u 2017. godini za 1,63 % veći od planiranih. U strukturi ukupnih prihoda najznačajniju stavku čine prihodi od rutnih naknada ili 96%, zatim slijede prihodi od terminalnih naknada sa oko 3%, ostali prihodi iz drugih izvora u skladu sa Zakonom (naknade za plovidbenost i pregled vazduhoplova, naknade za AOC i naknade za izdavanje dozvola) čine oko 0,4%, dok prihodi od kamata i drugi prihodi čine oko 0,8% ukupnih prihoda.

Strukturi prihoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 2**.

Tabela 2: Ostvareni prihodi u toku 2017. Godine

Vrste prihoda	Iznos (€)	%
<u>Prihodi od rutnih naknada sa kontribucijama</u>	3.857.949	96,11
<u>Prihodi od terminalnih naknada</u>	125.072	3,12
<u>Prihodi od naknada za plovidbenost, pregled vazduhoplova</u>	1.230	0,03
<u>Prihodi od naknada za izdavanje dozvola</u>	14.846	0,37
<u>Prihodi od ino-projekta</u>	6.558	0,16
<u>Ostali prihodi</u>	3.329	0,08
<u>Prihodi od kamata</u>	5.235	0,13
Ukupno	4.014.219	100,00

¹ **Prihodi od rutnih naknada** – (u članu 112 stav 5 Zakona o vazдушnom saobraćaju) utvrđuju se prema troškovnim bazama u zajedničkoj naplatnoj zoni „Srbija-Crna Gora-KFOR“ (nekada naplatna zona Beograd) pri čemu su civilne vazduhoplovne vlasti, kao i provajderi SMATSA i Hungaro Control, u izradi troškovne baze dužni da se striktno pridržavaju Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade koje je propisao EUROCONTROL-Brisel i koje su države prihvatile članstvom.

Načela se u cjelini odnose na en-route objekte, opremu i vazduhoplovne usluge za koje je svaka država odgovorna na osnovu ICAO Sporazuma o regionalnoj vazdušnoj navigaciji i pridruženog Plana regionalne vazdušne plovidbe.

Prilikom planiranja finansijskih izvještaja mora se voditi računa o principima EUROCONTROL-a koji se odnose na samostalnost i nezavisnost u finansiranju. Ukoliko bi se odstupilo od tih principa, moglo bi doći do ugrožavanja ovog izvora sredstava, jer se ona ne mogu koristiti u bilo koje druge svrhe, osim za unapređenje i bezbjednost funkcionisanja vazdušnog saobraćaja

Finansijski izvještaji Agencije dostavljaju se i Centralnom birou za naplatu rutnih naknada EUROCONTROL-a (odnosno Međunarodnim udruženjima avio prevozlaca-IATA i Međunarodnoj asocijaciji avio-prevoznika-IACA). Finansijsko planiranje se obavlja, u skladu sa prihvaćenim principima zajedničkog sistema naplate rutnih naknada za period od narednih 5 (pet) godina, pri čemu se na multilateralnim pregovorima u Briselu, sa predstavnicima EUROCONTROLLA, IATA i Evropske komisije (održavaju se dva puta godišnje – juna i novembra mjeseca na sjednici Proširenog komiteta EUROCONTROL), razmatraju i prihvataju planirani troškovi koji se odnose na rutne usluge za narednu godinu svake zemlje članice pojedinačno.

Kontrolisani vazdušni prostor naplatne zone Srbije-Crne Gore-KFOR-a okvirno čini 1% svih naplatnih zona država članica EUROCONTROL-a. Do jedinične cijene za rutne naknade na osnovu koje se naplaćuju usluge, dolazi se sabiranjem troškovnih baza zajedničke naplate zone Srbije- Crne Gore -KFOR-a u skladu sa metodom pune naknade troškova (full-cost recovery, prema tački 1.3.1 Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade). Za potrebe utvrđivanja konačne jedinične cijene na ovako sabrane troškovne baze dodaju se EUROCONTROL troškovi, utvrđeni u skladu sa istim pravilima.

Tako utvrđena baza troškova predmet je razmatranja na Proširenom odboru za rutne naknade (Enlarge committee) koji nakon konsultacije sa korisnicima usluga prihvata ili zahtijeva korekciju troškovne baze. Konsultacije se obavljaju dvije sedmice prije navedenih rokova, a korisnici usluga bi podatke morali dobiti 10 dana prije konsultacije.

Nakon što utvrđenu cijenu prihvati Prošireni odbor za rutne naknade, konačnu odluku donose Privremeni Savjet i Stalna komisija EUROCONTROL-a. Ove odluke se donose krajem decembra svake godine za narednu godinu, a radi operativnosti sredstava početkom godine potpisuje se Protokol o instrukcijama za raspodjelu rutnih naknada između učesnika u zajedničkoj naplatnoj zoni Srbije-CrneGore-KFOR.

Države članice, odnosno korisnici ovih sredstava dužni su da EUROCONTROL-u plaćaju godišnje kontribucije.

Prihod od rutnih nakanada od EUROCONTROL-a za 2017. godinu ostvaren je u iznosu od 3.857.949 eura.

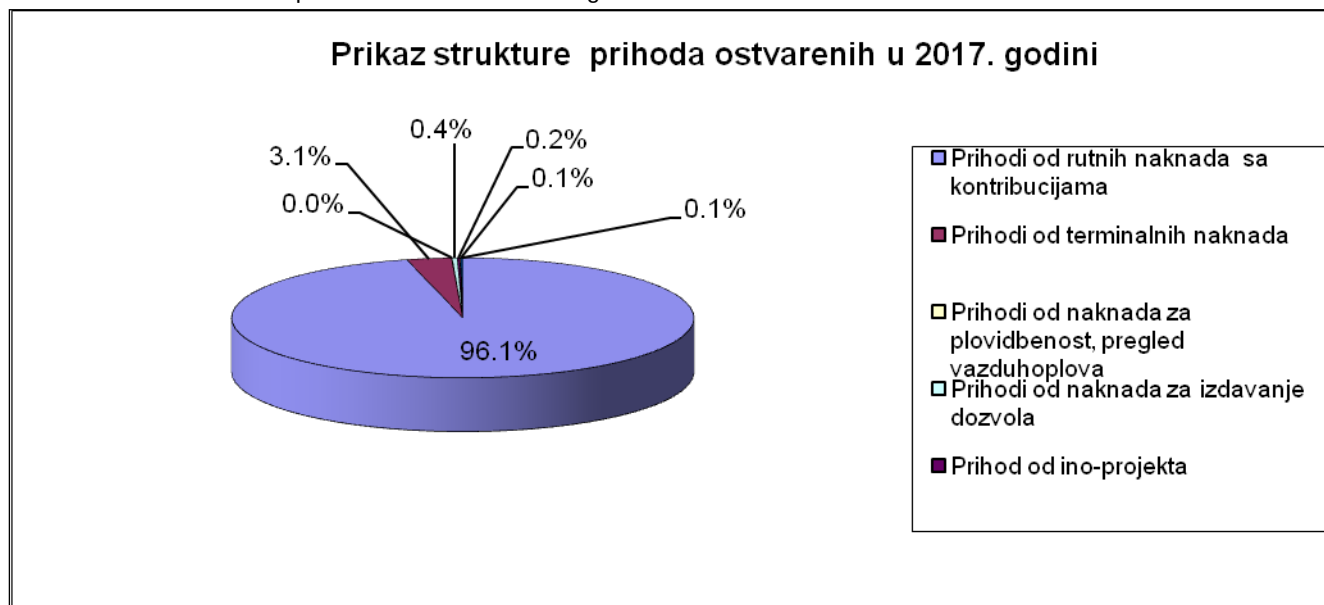
¹ **Prihod od terminalnihih naknada** - Zakonom je propisano da ove naknade plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi i njihov iznos se utvrđuje u skladu sa odredbama Pravilnika o visini naknade po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada („Službeni list CG“ broj 02/12) i Sporazumu o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada. Navedenim pravilnikom je propisano da visina ove naknada za vazduhoplove koji polijeću ili slijeću na Aerodrom Podgorica (LYPG) i Aerodrom Tivat (LYTV), kao prihod Agencije za civilno vazduhoplovstvo, naplaćuje SMATSA doo od operatora vazduhoplova udjelom od 10% od iznosa naplaćenih terminalnih naknada.

Prihod od terminalnih naknada u 2017. godini ostvaren je u iznosu od 125.072 eura.

¹ **Prihod od ino-projekta** - u iznosu od 6.558 eura, ostvaren je prihod je za potrebu sprovođenja BEYOND projekta na osnovu zaključenog Ugovora o subvencioniranju projekta između Agencije za civilno vazduhoplovstvo i Evropske komisije.

Osnovna namjena BEYOND projekta je povećanje kapaciteta i širenje znanja za multimodalne primjene GPS/ EGNOS signala u civilnom vazduhoplovstvu.

Grafika 1: Prikaz strukture prihoda ostvarenih u 2017. godini

U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja i njihovo poređenje sa planom:

Tabela 3: Odnos ostvarenih i planiranih prihoda u toku 2017. godine

Vrste prihoda	Plan	Ostvareno	Index
Prihodi od rutnih naknada sa kontribucijama	3.707.700	3.857.949	104
Prihodi od terminalnih naknada	130.000	125.072	90
Prihodi od naknada koje plaćaju operatori vazduhoplova po putniku i po toni prevezene robe	60.000	-	-
Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (pregled vazduhoplova, plovidbenost, izdavanje dozvola)	42.000	16.076	28
Prihod od ino- projekta	-	6.558	-
Ostali prihodi	-	3.329	74
Prihodi od kamata	10.000	5.235	74

Upoređujući ukupno ostvarene prihode sa planiranim po pojedinim stavkama može se zaključiti da je ostvareni prihod od rutnih naknada za 4% veći od planiranog za 2017. godinu, prihodi od terminalnih naknada za 4% manji od planiranih, dok su prihodi od naknada iz drugih izvora propisanih Zakonom (pregled vazduhoplova, plovidbenost, izdavanje dozvola) za 72 % manji od planiranih, zatim prihodi od kamata koji su za 26% manji od planiranih. Na osnovu predhodno pomenutog proizilazi:

Prihod od rutnih naknada za 2017. godinu doznačen od Eurocontrol-a u iznosu od 3.857.949 eura čini 96% ukupnih prihoda ili 104% ostvarenih u odnosu na planirane. Ovakav procenat naplate ovih prihoda može se smatrati zadovoljavajućim imajući u vidu činjenicu da će se jedan dio ovih prihoda naplatiti u narednoj godini. Treba imati u vidu da se naplata ovih prihoda ostvaruje posebnom dinamikom. Njihova naplata je posebno usporena u prvoj polovini godine, naročito u prva tri meseca. Isto, tako procenat naplate zavisi i od obima ostvarenog saobraćaja kao i od uspešnosti naplate koja ponekad zavisi i od solventnosti avio prevoznika.

Dakle, Agencija je pravni subjekat koji se dominantno finansira iz međunarodnih izvora. Dugoročno gledajući moraju se stvoriti uslovi da se u strukturi prihoda povećava učešće ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na prihode od rutnih naknada.

Prihod od terminalnih naknada u 2017. godini je ostvaren u iznosu od 125.072 eura ili oko 3 % ukupnih prihoda i manji su za 4% od planiranih. Ostvareni prihod od terminalnih naknada odnosi se na 2017. godinu (uključujući i naplaćene prihode iz ranijih godina) i naplaćen je na osnovu zaključenog sporazuma i aneksa sporazuma između Agencije i SMATSA-e doo za 2017. godinu. Takođe, evidentno je da će se jedan dio terminalnih naknada koje je SMATSA doo realizovala u 2017. godini, naplatiti u 2018. godini na osnovu potpisanih odgovarajućih akata između Agencije i SMATSA doo.

Prihod po osnovu dijela naknada koju plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe u civilnom vazdušnom saobraćaj i **prihod po osnovu** dijela naknada koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku nijesu ostvareni u toku 2017. godine zbog nepostojanja normativnih akata koji regulišu ove prihode¹.

¹ Agencija je, saglasno pravnom osnovu, koji je bio propisan članom 11 stav 5 prethodnog Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 66/08), dana 15. aprila 2011. godine, dostavila Ministarstvu saobraćaja i pomorstva stručne osnove za izradu Pravilnika o utvrđivanju visine i načinu naplate naknade za obavljanje i razvoj djelatnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo (putničke i robne naknade), ali pravilnik nije donešen.

Agencija je ponovo na osnovu člana 13 stav 1 tač. 3 i 4 i stav 9 novog Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 30/12), dana 24.04.2013. godine, dopisom broj: 01/2-675/1-13 dostavila Ministarstvu saobraćaja i pomorstva stručne osnove za izradu Pravilnika o utvrđivanju visine i načinu naplate naknada u vazdušnom saobraćaju.

Treba napomenuti da su gotovo sve zemlje u regionu propisale i realizovale ovaj način finansiranja vazduhoplovnih vlasti.

Rashodi Agencije za 2017. godinu

Ukupni rashodi Agencije u izvještajnom periodu, iznosili su 3.654.060 eura. Na osnovu sumirano prikazanih podataka u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni rashodi za 8 % manji u odnosu na planirane za 2017. godinu. U strukturi rashoda najveće učešće imaju bruto troškovi zaposlenih (bruto zarade i ostala lična primanja zaposlenih sa svim troškovima vezanih za poreze i doprinose na teret poslodavca, ugovori o pružanju usluga, naknade članovima Savjeta, službena putovanja zajedno sa troškom prevoza) u iznosu od 2.114.185 eura ili 58% ukupnih rashoda.

Po strukturi troškova sledeću najvišu bilansnu stavku čine ostali troškovi poslovanja u iznosu od 1.373.872 eura ili 38% ukupnih rashoda. U tim troškovima najveće učešće ostvaruju troškovi za kontribucije u iznosu od 339.604 eura ili 25% ovih troškova i troškovi namijenjeni za traganje i spašavanje u iznosu od 707.000 eura ili 51% ostalih poslovnih rashoda, trošak materijala u iznosu od 49.946 eura čini 1% ukupnih rashoda dok trošak amortizacije u iznosu od 116.057 eura čini 3% ukupnih rashoda za 2017. godinu.

Struktura rashoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 4**.

¹ Agencija je, saglasno pravnom osnovu, koji je bio propisan članom 11 stav 5 prethodnog Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 66/08), dana 15. aprila 2011. godine, dostavila Ministarstvu saobraćaja i pomorstva stručne osnove za izradu Pravilnika o utvrđivanju visine i načinu naplate naknade za obavljanje i razvoj djelatnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo (putničke i robne naknade), ali pravilnik nije donešen.

Agencija je ponovo na osnovu člana 13 stav 1 tač. 3 i 4 i stav 9 novog Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 30/12), dana 24.04.2013. godine, dopisom broj: 01/2-675/1-13 dostavila Ministarstvu saobraćaja i pomorstva stručne osnove za izradu Pravilnika o utvrđivanju visine i načinu naplate naknada u vazdušnom saobraćaju.

Treba napomenuti da su gotovo sve zemlje u regionu propisale i realizovale ovaj način finansiranja vazduhoplovnih vlasti.

Tabela 4: Ostvareni rashodi u toku 2017. godine

Vrste rashoda	Ostvareno	%
<i>bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja</i> ²	1.834.287	50,20
<i>bruto naknade članovima Savjeta</i>	21.151	0,58
<i>troškovi službenih putovanja</i> ³ (dnevnice, prevoz, smještaj)	215.492	5,90
<i>troškovi privremenih i povremenih poslova</i>	64.428	1,76
<i>troškovi za članarine međ.org</i> ⁴	339.603	9,29
<i>troškovi za materijal i usluge</i> ⁵	255.553	6,99
<i>troškovi traganja i spašavanja (SAR)</i> ⁶	707.000	19,35
<i>troškovi jednokratnih pomoći i donacija</i> ⁷	47.350	1,30
<i>ostala poslovna terećenja</i>	53.139	1,45
<i>Amortizacija</i>	116.057	3,18
<i>Ukupno</i>	3.654.060	100.0

Grafika 2: Prikaz strukture rashoda ostvarenih u 2017. godini

² Bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja (doprinosi iz i na zarade) ostvarene su u iznosu od 1.834.287 eura ili 50,20% ukupnih rashoda Agencije ili oko 5% manje nego što je planirano za 2017. godinu.

³ Troškovi službenih putovanja obuhvataju troškove službenih putovanja u zemlji i inostranstvu (prevoz, dnevnice i smještaj), ostvareni su u iznosu od 215.492 eura i manji su za 3% od planiranih za 2017. godinu. Rezultat su velikog broja obavezujućih aktivnosti zaposlenih u međunarodnim vazduhoplovnim stručnim asocijacijama i organizacijama kao i prisustvovanjem stručnim seminarima i specijalističkim obukama. Navedeni troškovi su i rezultat jednog broja neplaniranih aktivnosti u 2017. godini u cilju što boljih priprema za izuzetno značajne posjete međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama (posjeta delegacije ACV Federalnim vazduhoplovnim vlastima (FAA) Sjedinjenih Američkih Država u periodu od 29.10. do 3.11.2017. godine). Takođe, članstvo direktora Agencije u Koordinacionom komitetu ECAC-a, povećalo je dodatno broj međunarodnih obaveza.

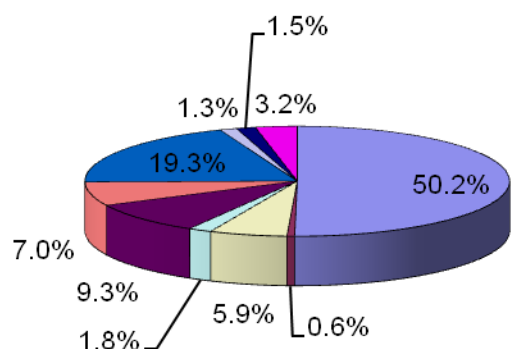
⁴ Troškovi za članarine međ.org. obuhvataju troškove članstva Agencije za civilno vazduhoplovstvo u međunarodnim institucijama to su prije svega kontribucije Eurocontrol-a Brisel, ostvareni su u iznosu od 339.603 eura, što je za 17% manje nego što je planirano za 2017. godinu.

⁵ Troškovi za materijal i usluge obuhvataju troškove kancelarijskog materijala, reklamnog materijala, sitnog inventara, troškove goriva, električne energije i vode, troškove održavanja osnovnih sredstava, troškove reprezentacije, premije osiguranja zaposlenih, proviziju platnog prometa, troškove telefonskih i poštanskih i drugih transportnih usluga, neproizvodne usluge i ostale troškove, odnosno ostala poslovna terećenja. Za navedene potrebe ostvaren je trošak u iznosu od 325.614 eura, što je za 15% manje u odnosu na planirane. U strukturi ovih rashoda značajne uštede imamo kod troškova materijala i to goriva, električne energije, vode i dr. planiranih sa 33.000 eura, a ostvarenih sa 13.300 eura ili 60% manje, kancelarijskog materijala i materijala za održavanje prostorija ACV planiranih sa 47.000 eura, a ostvarenih sa 22.283 eura ili 53% manje od plana, PTT usluga planiranih sa 51.000 eura, a ostvarenih sa 36.853 eura ili 28% manje od plana. Troškovi održavanja osnovnih sredstava su planirani sa 38.500 eura, a ostvareni sa 21.184 eura ili 45% manje u odnosu na planirane, trošak reprezentacije planiran sa 39.000 eura, a ostvaren sa 33.170 eura ili 15% manje od planiranog, dok su troškovi platnog prometa u zemlji i inostranstvu planirani sa 16.000 eura, a ostvareni sa 18.644 eura i veći su za 16% od plana.

⁶ Troškovi za traganje i spašavanje ostvareni su u iznosu od 707.000 eura ili 19% ukupnih rashoda, veći su za 20% u odnosu na planirane troškove SAR-a u iznosu od 588.068 eura za 2017. godinu. Rast ovih troškova je posljedica prije svega opreznosti njihovog planiranja zbog nepotvrđene odluke o usvajanju troškovne baze od strane Eurocontrol-a u momentu izrade finansijskog plana za 2017. godinu i uklapaju se u potpunosti u planiranu troškovnu bazu za ove namjene za 2017. godinu koja je usvojena na organima Eurocontrol-a.

⁷ Troškovi jednokratnih pomoći i donacija ostvareni su u iznosu od 47.350 eura ili 2% ukupnih rashoda i manji su za 21% od planiranih za 2017.godinu, sredstva su isplaćivana u skladu sa Upustvom o procedure razmatranja i odobravanja pomoći i donacija u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo br. 01/2-1900/1-13 od 18.12.2013. godine.

Prikaz strukture rashoda ostvarenih u 2017. godini

- bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja
- bruto naknade članovima Savjeta
- troškovi službenih putovanja (dnevnice, prevoz, smještaj)
- troškovi privremenih i povremenih poslova
- troškovi za članarine međ.org
- troškovi za materijal i usluge
- troškovi traganja i spašavanja (SAR)
- troškovi jednokratnih pomoci i donacija
- ostala poslovna terećenja
- amortizacija

U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja i njihovo poređenje sa planom:

Tabela 5: Odnos ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2017. godine

Vrste rashoda	plan	ostvareno	index
<i>bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja</i>	1.912.700	1.834.287	87
<i>bruto naknade članovima Savjeta</i>	107.500	21.151	27
<i>troškovi službenih putovanja (dnevnice, prevoz, smještaj)</i>	196.700	215.492	87
<i>troškovi privremenih i povremenih poslova</i>	60.000	64.428	87
<i>troškovi za članarine međ.org</i>	408.000	339.603	76
<i>troškovi za materijal i usluge</i>	382.000	255.553	73
<i>Troškovi traganja i spašavanja (SAR)</i>	509.620	707.000	125
<i>ostala poslovna terećenja</i>	50.000	53.139	92
<i>Amortizacija</i>	110.000	116.057	100

Grafika 4: Odnos ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2017. godine

Analizom ostvarenih rashoda u odnosu na planirane, evidentno je da je gotovo u svim najvažnijim stavkama, došlo do manjeg ostvarenja rashoda, nego što je to planirano. To pokazuje da je poslovna politika Agencije vodila računa o racionalizaciji svih troškova, sa jasnim trendom domaćinskog upravljanja sredstvima.

Realizacija Plana investicija za 2017. godinu

Plan investicija za 2017. godinu realizovan je u obimu značajno manjem od planiranog.

Realizovana je nabavka računarske opreme za kancelarijsko poslovanje sa firmom ČIKOM DOO Podgorica u ukupnom iznosu od 20.585,47 eura, po partijama i to: Partija I – računarska oprema i periferna računarska oprema u iznosu od 17.158,27 eura po ugovoru br. 08//1838/12-16 od 11.01.2017. godin i Partija II - računarska oprema i periferna računarska oprema u iznosu od 3.427,20 eura po ugovoru br. 08//1838/13-16 od 11.01.2017. godin.

Realizovana je nabavka opreme za sistem tehničke zaštite Agencije, odnosno nabavka agregata za neprekidno napajanje električnom energijom (rezervno elektro-energetsko napajanje) sa pripadajućom opremom i materijalom, koja je neophodna za bezbijedno i neprekidno funkcionisanje sistema tehničke zaštite kao i za funkcionisanje informaciono-komunikacionog sistema Agencije.

Nabavka agregata za neprekidno napajanje električnom energijom realizovana je na osnovu Ugovora o javnoj nabavci, br. 08/1-1945/13-16 od 06.02.2017. godine, zaključenog sa firmom SIMES INŽENJERING DOO Podgorica u iznosu od 54.437,50 eura.

Ostale planirane investicije za 2017. godinu nijesu realizovane, jer se procijenilo da njihovu realizaciju treba odložiti za naredni period iz razloga što se očekuje donošenje podzakonskih akata kojima bi se konkretizovali zakonom utvrđeni prihodi Agencije, kao i da treba napraviti novu procjenu za pojedine vrste investicija. U tom smislu neophodna je i dodatna procjena oko nabavke vozila, a isto tako procijenjeno je da nije racionalno realizovati nabavku skladišnog prostora (koji je bio planiran u iznosu od 100.000 eura), već da, kao što je predviđeno i finansijskim planom za 2018. Godinu, treba ići na kvalitetno drugačiji sistem investicije koji podrazumijeva nabavku i nedostajućeg poslovnog prostora za Agenciju.

Bilans stanja na dan 31.12.2017. godine

Tabela 6: Bilans stanja – BS 2017

red. Br.	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina
	AKTIVA		
	Stalna imovina	1.260.129	1.304.276
1	Neuplaćeni upisani kapital		
2	Nematerijalna imovina	188	281
3	Nekretnine, postrojenja i oprema	1259.941	1.303.995
4	Stalna imovina namijenjena prodaji		
5	Dugoročna potraživanja		
6	Dugoročni finansijski plasmani		
7	Odloženi porezi		
	Obrtna imovina	4.780.044	4.382.758
8	Zalihe		
9	Potraživanja od kupaca	1.159.256	1.070.187
10	Kratkoročni finansijski plasmani	2.800.000	2.800.000
11	Gotovina i gotovinski ekvivalenti	726.256	418.445
12	Unaprijed plaćeni troškovi	94.532	94.126
13	Obračunati nenaplaćeni prihodi		
14	Ostala obrtna imovina		
	Ukupna aktiva	6.040.173	5.687.034
	PASIVA		
	Kapital i reserve	5.927.207	5.555.419
15	Državni capital	3.349.692	3.349.692
16	Emisiona premija		
17	Revalorizaciona rezerva		
18	Ostale reserve		
19	Neraspoređeni dobitak	2.577.515	2.205.727
20	Manjinski interes		
	Dugoročne obaveze		
21	Dugoročne obaveze		
22	Odloženi porezi		
23	Dugoročna rezervisanja		
24	Ostale dugoročne obaveze		
25	Odloženi prihodi		
	Kratkoročne obaveze	112.966	131.615
26	Kratkoročne obaveze iz poslovanja	110.829	129.476
27	Kratkočne finansijske obaveze		
28	Tekući dio dugoročnih kredita		
29	Obaveze za poreze	2.137	2.139
30	Obaveze za dividend		
31	Kratkoročna rezervisanja		
32	Obračunate obaveze		
	Ukupna pasiva	6.040.173	5.687.034

Vrijednost **ukupne aktive**, na bazi bilansa stanja na dan 31.12.2017. godine iznosila je 6.040.173 eura, a sastoji se od:

- materijalne i nematerijalne imovine u iznosu od 1.260.129 eura ili 21 % ukupne aktive;
- obrtna imovina u vrijednosti od 4.780.044 eura ili 79 % ukupne aktive i odnosi se na novčana sredstva u iznosu od 3.526.256 eura ili 73 % obrtne imovine Agencije od navedenog iznosa novčanih sredstva 2.800.000 eura, čine sredstva oročena kod više poslovnih banaka.

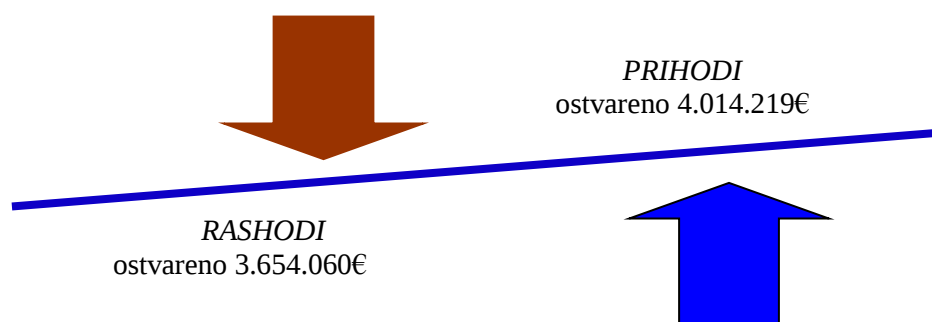
Takođe, iskazana su i potraživanja u iznosu od 1.159.256 eura, rezultat su fakturisanih rutnih naknada od Eurocontrol-a u iznosu od 472.723 eura za 2017. godinu i fakturisanih terminalnih naknada u iznosu od 669.733 eura.

Vrijednost **ukupne pasive na dan 31.12.2017. godine** iznosila je 6.040.173 eura. Kapital Agencije je 5.927.207 eura ili 98% ukupne pasive i obuhvata:

- državni kapital u iznosu od 3.349.692 eura;
- neraspoređeni dobitak u iznosu od 2.577.515 eura.

Ukupne obaveze Agencije za 2017. godinu, prema dobavljačima iznose 112.965 eura i čine ih prevashodno obaveze prema dobavljačima to su računi iz decembra 2017. godine koji su plaćeni u januaru 2018. godine.

Ukupno posmatrano Agencija za civilno vazduhoplovstvo u poslovnoj 2017. godini ostvarila je ukupan prihod u iznosu od 4.014.219 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 3.654.060 eura što znači da je ostvarena pozitivna razlika u iznosu od 360.159 eura.

Agencija je ostvarila uštedu jer su rashodi za 8% manji od planiranih, ulažući značajan napor da ne dođe do njihovog prekoračenja, da troškovi budu što manji, što je na kraju dalo i vidljive pozitivne rezultate. Ostvareni višak prihoda nad rashodima u iznosu od 360.159 eura predstavlja značajni iznos sredstava koji ukazuje s jedne strane da je protekla godina u finansijskom smislu, zahvaljujući domaćinski vođenoj poslovnoj politici, izuzetno uspješno završena, a s druge strane da je neophodno formiranje rezervnih sredstava, koje se mogu koristiti za osiguranje prije svega normalnog i nesmetanog rada Agencije, a zatim i za održavanje kontinuiranog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja. S tim u vezi Savjet Agencije je donio odluku kojom se ostvareni višak prihoda nad rashodima u iznosu od 360.159 eura prenosi u narednu finansijsku godinu.

Prilikom donošenja ovakve odluke prvenstveno se imalo u vidu da se sredstva dobijena od rutnih naknada ne mogu koristiti za bilo koju drugu svrhu, osim za osiguranje najvišeg nivoa sigurnosti u vazduhoplovstvu (Načela za uspostavljanje troškovne baze za rutne naknade i za obračunavanje jediince rutne naknade – En Route Unit Rate). Po pravilima i standardima Eurocontrola prihodi rutnih naknada ne smiju se koristiti za finansiranje komercijalnih aktivnosti pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi niti za finansiranje državnog budžeta.

Isto tako, njihova naplata kao osnovnih prihoda Agencije je posebno usporena u prvoj polovini godine, naročito u I kvartalu kada su ti prilivi gotovo neznatni (u posljednjih nekoliko godina prosječno iznose oko 100.000 eura ili 4 % od predviđenih).

Konkretno za period od 01.01.-01.03.2018. godine na ime prihoda od Eurocontrol-a Agenciji je za 2018. godinu uplaćeno oko 2.659 eura. U odnosu na planirani prihod po osnovu rutnih naknada od Eurocontrol-a u iznosu od 3.906.415 eura, to čini svega 0.1% od planiranih prihoda za 2018. godinu. To govori da je prvi kvartal veoma nestabilan sa aspekta ostvarivanja prihoda, a da se normalizacija ove vrste prihoda po pravilu očekuje i ostvaruje tek od polovine tekuće godine, što je važan razlog za formiranje rezervnih sredstava i prenošenje sredstava u narednu godinu, koja će se koristiti za

osiguranje nesmetanog rada Agencije i realizaciju finansijskog plana, a samim tim i za obezbjeđivanje kontinuiranog nivoa bezbjednosti i sigurnosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

1.3 Finansijski plan za 2018. godinu

Na osnovu planiranih prihoda i rashoda Agencije za 2018. godinu Vlada je usvojila **Finansijski plan za 2018. godinu** na 7. sjednici održanoj 18.12.2017. godine. Finansijskim planom predviđen je ukupan prihod u iznosu od 4.148.415 eura i ukupni rashodi u iznosu od 4.148.415 eura. Planirani prihodi Agencije će se ostvariti kroz izvore finansiranja utvrđene članom 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju ("Službeni list CG", broj 30/12 i 30/17), kojim je propisano da se sredstva za rad Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za izdavanje licenci, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 112 stav 5 ovog zakona;
- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

dok su planirani rashod utvrđeni na osnovu ostvarenih rashoda u tekućoj godini kao i realno očekivanih rashoda u 2017. godini. Realno očekivani rashodi su po pojedinim stavkama uvećani u odnosu na prethodnu godinu, zbog planiranog broja novih izvršilaca, kao i povećanog obima zakonskih nadležnosti Agencije:

- 1) Bruto zarade zaposlenih;
- 2) Ostala primanja i naknade;
- 3) Službena putovanja;
- 4) Rashodi za energiju
- 5) Rashodi za materijal i usluge;
- 6) Troškovi održavanja osnovnih sredstava;
- 7) Ostali poslovni rashodi;
- 8) Amortizacija;

1.4 Revizija finansijskih izvještaja Agencije za 2017. godinu

Članom 13 stav 7 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG” broj 30/12 i 30/17) je propisano da svi obračuni prihoda i rashoda Agencije podliježu godišnjoj reviziji od strane nezavisnog ovlašćenog revizora, kojeg imenuje Vlada Crne Gore, u skladu sa zakonom kojim su uređene javne nabavke. Reviziju finansijskih iskaza Agencije za 2017.godinu je izvršila revizorska kuća "EUROREV" DOO Podgorica, izabrana po postupku propisanom Zakonom o javnim nabavkama. Izbor nezavisnog revizora potvrdila je Vlada zaključkom broj 07-2309 od 4. maja 2018. godine.

Revizor je podnio ***Izveštaj o izvršenoj reviziji finansijskih iskaza za 2017. godinu***⁸ i dao mišljenje u kojem je navedeno da „ **finansijski izvještaji istinito i objektivno po svim materijalno značajnim pitanjima prikazuju finansijski položaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica na dan 31. decembar 2017. godine, kao i rezultate poslovanja, promjene na neto imovini (kapitalu) i tokove gotovine za godinu koja je završena na taj dan, u skladu sa računovodstvenim standardima i propisima koji se primjenjuju u Crnoj Gori** ”

⁸ Izvještaj revizora je sastavni dio Finansijskog izvještaja Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017.godinu.

Zaključci:

1. Agencija za civilno vazduhoplovstvo je ostvarila izuzetno pozitivan finansijski rezultat u 2017. godini u iznosu od 360.159 eura, ostvarivši značajne uštede u rashodima. Na taj način ova sredstva (višak prihoda nad rashodima) će biti upotrijebljena za dalje unapređenje rada Agencije i sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.
Navedene finansijske rezultate prate i veoma dobri rezultati rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo navedeni u Izvještaju o radu, koji su doprinijeli povećanju stepena sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori, što je prepoznato od strane Evropske unije i međunarodnih vazduhoplovnih organizacija.
2. Finansijski izvještaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017. godinu prikazuje realno i objektivno finansijsko stanje i rezultate poslovanja i zasnovan je na finansijskim iskazima koji su urađeni u skladu sa računovodstvenim standardima i važećim propisima, što je potvrđeno i u mišljenju nezavisnog revizora.
3. Imajući u vidu specifičnost i jedinstvenost u finansiranju Agencije, nužno je da svi nadležni organi vode računa o održavanju finansijske stabilnosti Agencije, čime će se omogućiti zadržavanje postojećeg i zapošljavanje novog stručnog kadra iz oblasti vazduhoplovstva, što je od bitnog uticaja na sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. U tom smislu potpuno su adekvatna, afirmativna i veoma važna postojeća zakonska rješenja o pravnom statusu i finansiranju Agencije, kao i zakonska rješenja kojima se Agencija izuzima iz mjere ograničenja zarada u javnom sektoru. Takođe, sredstva koja se prihoduju iz međunarodnih izvora moraju se koristiti u skladu sa važećim pravilima Eurocontrola.
4. U cilju jačanja finansijske stabilnosti i finansijske nezavisnosti Agencije neophodno je da nadležno ministarstvo usvoji odgovarajuće akte o finansiranju Agencije, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju.

Prilozi

1. Odluka Savjeta o utvrđivanju predloga Finansijskog izvještaja Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017. godinu sa Izvještajem nezavisnog revizora o izvršenoj revizije finansijskih iskaza za 2017. godinu.
2. Izvještaj nezavisnog revizora za 2017. godinu.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

**IZVJEŠTAJ O IZVRŠENOJ REVIZIJI
FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA ZA 2017. GODINU**

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

IZVJEŠTAJ O IZVRŠENOJ REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA ZA 2017. GODINU

SADRŽAJ

	Strana
I IZVJEŠTAJ REVIZORA	1 - 2
II FINANSIJSKI IZVJEŠTAJI:	
BILANS USPJEHA ZA 2017. GODINU	3
BILANS STANJA NA DAN 31. DECEMBRA 2017. GODINE	4
ISKAZ O PROMJENAMA NETO IMOVINE (KAPITALA)	5
BILANS NOVČANIH TOKOVA	6
III NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE	7 - 22

Društvo za reviziju finansijskih iskaza d.o.o.

Ul. Vasa Raičkovića br. 5, Podgorica

Tel/faks: +382 20 244 652

Mob. tel. +382 67 802 881

e-mail: eurorev@t-com.me

IZVJEŠTAJ REVIZORA

Savjetu Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica

1. Izvršili smo reviziju priloženog bilansa stanja Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica, sa stanjem na dan 31. decembar 2017. godine i odgovarajućeg bilansa uspjeha, iskaza o promjenama neto imovine (kapitala) i bilansa novčanih tokova za godinu koja se završava na taj dan, kao i pregled značajnih računovodstvenih politika i napomena uz finansijske izvještaje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izvještaje

2. Rukovodstvo Agencije je odgovorno za sastavljanje i objektivnu prezentaciju ovih finansijskih izvještaja, u skladu sa računovodstvenim propisima Crne Gore. Ova odgovornost obuhvata: osmišljavanje, primjenu i održavanje internih kontrola koje su relevantne za sastavljanje i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne informacije, nastale usled kriminalne radnje ili greške, odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika, kao i korišćenje najboljih mogućih računovodstvenih procjena.

Odgovornost revizora

3. Naša odgovornost je da, na osnovu izvršene revizije, izrazimo mišljenje o prikazanim finansijskim izvještajima. Reviziju smo izvršili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije i Zakonom o računovodstvu i reviziji Crne Gore. Ovi standardi zahtijevaju da postupamo u skladu sa etičkim zahtjevima i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se u razumnoj mjeri uvjerimo da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne informacije.

Revizija uključuje sprovođenje postupaka u cilju pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i informacijama objelodanjenim u finansijskim izvještajima. Odabrani postupci su zasnovani na revizorskom prosuđivanju, uključujući i procjenu rizika materijalno značajnih grešaka u finansijskim izvještajima, nastalim usled kriminalne radnje ili greške. Prilikom procjene ovih rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su relevantne za pripremu i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja, u cilju osmišljavanja revizijskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja mišljenja o efikasnosti sistema interne kontrole Agencije. Revizija, takođe, uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena, izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocjenjivanje cjelokupne prezentacije finansijskih izvještaja.

Vjerujemo da su pribavljeni revizorski dokazi dovoljni i odgovarajući i da obezbjeđuju razumnu osnovu za izražavanje našeg mišljenja.

Mišljenje

4. Prema našem mišljenju finansijski izvještaji istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim pitanjima prikazuju finansijski položaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica na dan 31. decembar 2017. godine, kao i rezultate poslovanja, promjene na neto imovini (kapitalu) i tokove gotovine za godinu koja se završava na taj dan, u skladu sa računovodstvenim standardima i propisima koji se primjenjuju u Crnoj Gori.

Podgorica, 14. jun 2018. godine

EUROREV DOO, Podgorica

Sava Obradović, Ovlašćeni revizor

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Bilans uspjeha za 2017. godinu

	Napomene	2017. EUR 000	2016. EUR 000
Prihod	4	4.009	3.906
Ostali poslovni dobici		-	26
		4.009	3.932
Troškovi materijala	5	(50)	(35)
Troškovi zaposlenih	3.5., 6	(2.114)	(1.978)
Amortizacija	3.9., 7	(116)	(111)
Ostali poslovni rashodi	8	(1.374)	(1.281)
		(3.654)	(3.405)
PROFIT OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI		355	527
Neto finansijski prihod	3.3.	5	8
Ostali rashodi		-	(1)
Porez na dobitak	3.6.1.	-	-
NETO PROFIT ZA OBRAČUN. PERIOD	16	360	534

Napomene na stranama 7 - 22 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 2.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Bilans stanja na dan 31. decembar 2017. godine

	Napomene	2017. EUR 000	2016. EUR 000
AKTIVA			
Stalna imovina			
Nematerijalna imovina	3.7.	-	-
Nekretnine, postrojenja i oprema	3.8., 10	1.260	1.304
		1.260	1.304
Obrtna imovina			
Potraživanja od kupaca	3.13., 9	1.159	1.071
Kratkoročni finansijski plasmani	12	2.800	2.800
Gotovina i gotovinski ekvivalenti	3.14., 11	726	418
Unaprijed plaćeni troškovi	13	95	94
		4.780	4.383
UKUPNA AKTIVA		6.040	5.687
PASIVA			
Kapital i rezerve			
Državni kapital	15	3.350	3.350
Neraspoređeni dobitak	16	2.577	2.205
		5.927	5.555
Dugoročne obaveze	3.17.	-	-
Kratkoročne obaveze			
Kratkoročne obaveze iz poslovanja	3.15., 14	111	130
Obaveze za poreze		2	2
		113	132
UKUPNA PASIVA		6.040	5.687

Podgorica, mart 2018. godine

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
PODGORICA

DIREKTOR
Dragan Đurović

Napomene na stranama 7 - 22 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 2.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Iskaz o promjenama neto imovine (kapitala)

	(EUR 000)		
	Državni kapital	Neraspoređeni dobitak	Ukupno
Stanje na dan 01. januar 2016. godine	3.350	1.671	5.021
Profit za 2016. godinu	-	534	534
Stanje na dan 31. decembar 2016. godine	3.350	2.205	5.555
Korekcija počet. stanja - usaglašenje sa Poreskom upravom	-	12	12
Profit za 2017. godinu	-	360	360
Stanje na dan 31. decembar 2017. godine	3.350	2.577	5.927

Napomene na stranama 7 - 22 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 – 2.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

BILANS NOVČANIH TOKOVA

	2017. EUR 000	2016. EUR 000
A GOTOVINSKI TOKOVI IZ OPERATIVNIH AKTIVNOSTI		
Gotovinska primanja od poslovne aktivnosti	3.571	3.588
Gotovinske isplate dobavljačima i zaposlenima	(3.196)	(2.962)
Gotovina generisana iz poslovnih aktivnosti	-	-
Odlivi gotovine na ime plaćene kamate	-	-
Odlivi gotovine na ime plaćenog poreza na dobit	-	-
Neto gotovina iz operativnih aktivnosti	375	626
B GOTOVINSKI TOKOVI IZ AKTIVNOSTI INVESTIRANJA		
Prilivi od prodaje postrojenja i opreme	-	3
Prilivi od primljene kamate	5	7
Odliv po osnovu kupovine imovine, postrojenja i opreme	(72)	(36)
Odliv po osnovu kupovine imovine u svrhu investiranja	-	-
Neto gotovina iz aktivnosti investiranja	(67)	(26)
C GOTOVINSKI TOKOVI IZ AKTIVNOSTI FINANSIRANJA		
Priliv od emitovanja akcijskog kapitala	-	-
Prilivi od dugoročnog uzajmljivanja	-	-
Odliv po osnovu povraćaja pozajmljenih sredstava	-	-
Neto gotovina od aktivnosti finansiranja	-	-
Neto povećanje/smanjenje gotovine i gotovinskih ekvivalenata	308	600
Gotovina i gotovinski ekvivalenti na početku perioda	3.218	2.618
Efekti kursnih razlika na kraju perioda	-	-
GOTOVINA NA KRAJU OBRAČUNSKOG PERIODA	3.526	3.218

U skladu sa MRS 7 kao gotovina i gotovinski ekvivalenti smatraju se i finansijski plasmani sa rokom dospijeca do tri mjeseca.

Napomene na stranama 7 - 22 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 2.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje

Djelatnost i organizacija

1. Uprava za civilno vazduhoplovstvo osnovana je decembra 2006. godine kao posebno pravno lice u oblasti civilnog vazdušnog saobraćaja, a na osnovu propisa kojima je regulisan vazdušni saobraćaj, kao i naloga Ministarstva saobraćaja.

Crna Gora 13.03.2007. godine postaje punopravni član Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO), specijalizovane organizacije Ujedinjenih Nacija zadužene za stalni nadzor sprovođenja ciljeva Čikaške konvencije. ICAO utvrđuje da svaka država članica ima potpuni suverenitet i nadležnost nad vazdušnim prostorom iznad svoje teritorije i obezbjeđuje međunarodni vazdušni saobraćaj iznad ili na svojoj teritoriji. Postavši član ICAO-a, Crna Gora 25.06.2008. godine postaje punopravni član Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC). Država Crna Gora je 01.07.2007. godine primljena u članstvo EUROCONTROL-a, organizacije koja je zadužena za bezbjednost vazdušne plovidbe.

Zakonom o vazdušnom saobraćaju (Sl. list CG br. 30/2012) od 08.06.2012. godine uređuje se vazdušni saobraćaj u vazdušnom prostoru Crne Gore. Zakonom je predviđeno da Vlada Crne Gore osniva Agenciju za civilno vazduhoplovstvo koja za svoj rad odgovara Ministarstvu saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija i Vladi, kojoj podnosi izvještaj o radu. Odlukom Vlade Crne Gore (Sl. list CG br. 45/2009) osniva se Agencija za civilno vazduhoplovstvo, transformisanjem Uprave za civilno vazduhoplovstvo.

Broj zaposlenih radnika na kraju 2017. godine je 46 (2016. godine 44).

Sjedište Agencije je u Podgorici, ul. Josipa Broza Tita bb.

Osnovna djelatnost Agencije je:

- Certifikovanje i stručni nadzor u smislu kontinuiranog ispunjavanja uslova za obavljanje vazdušnog saobraćaja i drugih djelatnosti u vazdušnom saobraćaju,
- Izdavanje operativnih licenci i uvjerenja o sposobnosti vazdušnog saobraćaja (ispunjenost propisanih uslova za sigurno korišćenje vazduhoplova) i odobravanja operativnih priručnika vazdušnom prevozniku,
- Određivanje organizacije za proizvodnju vazduhoplova, djelova i uređaja vazduhoplova u Crnoj Gori,
- Određivanje pravnih ili fizičkih lica koja obavljaju ljebarske preglede vazduhoplovnog osoblja,
- Određivanje školskih centara i programa za osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja, vazduhoplova i aerodroma,
- Određivanje vazdušnih puteva i ruta na predlog provajdera vazduhoplovnih usluga,
- Vođenje propisanih registara i evidencija,

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje - nastavak

- Predstavljanje Crne Gore u organizaciji međunarodnog civilnog vazduhoplovstva (ICAO) i drugim međunarodnim organizacijama i institucijama iz oblasti vazdušnog saobraćaja,
- Učestvovanje u radu stručnih tijela i radnih grupa pri međunarodnim organizacijama iz oblasti vazdušnog saobraćaja,
- Saradnja sa inostranim tijelima nadležnim za civilni vazdušni saobraćaj,
- Kao i druge poslove u skladu sa Zakonom, drugim propisima i Statutom.

Organi Agencije su Savjet Agencije i Direktor.

Savjet Agencije ima predsjednika i četiri člana, koje bira Vlada na period od 5 godina. Za prvi izbor, predsjednik i dva člana se biraju na 5 godina, a dva člana na period od 3 godine.

Direktora Agencije bira Savjet Agencije na period od četiri godine i za svoj rad odgovara Savjetu.

Sredstva za rad Agencija ostvaruje po osnovu:

- prihoda od djelatnosti Agencije,
- dijela naknada provajdera vazduhoplovnih usluga na rutne, terminalne i druge naknade koje plaćaju korisnici usluga,
- dijela naknade koju plaćaju operateri vazduhoplova po toni prevezene robe u civilnom vazdušnom saobraćaju,
- dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku i
- drugih izvora u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju.

Članom 11, stav 6 ovog Zakona, utvrđeno je da, ako se godišnjim obračunom prihoda i rashoda Agencije utvrdi da su ukupno ostvareni prihodi Agencije veći od ukupno ostvarenih rashoda, višak prihoda se izdvaja na poseban račun i može se koristiti isključivo za ispunjenje obaveza nastalih radi unaprjeđenja sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja i ostvarivanja funkcije Agencije u narednoj kalendarskoj godini.

Osnova za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izvještaja i računovodstveni metod

2. Osnova za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izvještaja

2.1. Agencija vodi računovodstvene evidencije i sastavlja finansijske izvještaje u skladu sa Zakonom o računovodstvu Crne Gore (Sl. list CG, br. 52/2016), odnosno na osnovu Odluke o neposrednoj primjeni Međunarodnih računovodstvenih standarda (Sl. list RCG, br. 69/2002), po kojima se od 01.01.2003. godine u Crnoj Gori primjenjuju svi Međunarodni računovodstveni standardi ("MRS"). Shodno tome, Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja ("MSFI") primjenjuju se za finansijske izvještaje koji obuhvataju period koji počinje sa 01.01.2003. godine.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

MRS 1 - Prezentacija finansijskih izvještaja, koji je u primjeni od 01.01.2009. godine, izvršene su značajne izmjene u pogledu prikazivanja i vrste finansijskih izvještaja. Pravilnik o načinu pripreme i podnošenja finansijskih izvještaja nezavisnih regulatornih tijela, pravnih lica, akcionarskih društava i društava sa ograničenom odgovornošću u kojima država ili opštine imaju većinski udio u vlasništvu (Sl. list CG br. 12/2008 i 35/2010) propisuje bilansne šeme koje se primjenjuju od 2008. godine i usklađene su sa izmijenjenim zahtjevima ovog standarda.

Finansijski izvještaji sastavljeni su po načelu istorijskog troška, odnosno nabavne vrijednosti i cijene koštanja modifikovanom za revalorizaciju nekretnina i opreme.

Finansijski izvještaji Agencije su prikazani u formatu propisanom članom 3 Zakona o računovodstvu i reviziji Crne Gore i članom 22 IV Direktive EU (br. 78/660/EEC). Agencija je u sastavljanju ovih finansijskih izvještaja primjenjivala računovodstvene politike obrazložene u napomeni 3, koje su zasnovane na računovodstvenim i poreskim propisima Crne Gore.

Zvanična valuta u Crnoj Gori i izvještajna valuta Agencije je Euro (EUR).

Korišćenje procjenjivanja

2.2. Prezentacija finansijskih izvještaja zahtijeva korišćenje najboljih mogućih procjena i pretpostavki koje imaju efekta na prezentirane vrijednosti sredstava i obaveza i objelodanjivanje potencijalnih potraživanja i obaveza na dan sastavljanja finansijskih izvještaja, kao i prihoda i rashoda u toku izvještajnog perioda. Ove procjene i pretpostavke su zasnovane na informacijama raspoloživim na dan sastavljanja finansijskih izvještaja, a budući stvarni rezultati mogu se razlikovati od procijenjenih iznosa. Ove procjene se najvećim dijelom odnose na procjene obezvrjeđenja potraživanja iz poslovnih odnosa, procjene korisnog vijeka upotrebe opreme i ostalih rezervisanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Koncept nastavka poslovanja

2.3. Finansijski izvještaji sastavljeni su na osnovu načela stalnosti poslovanja, što podrazumijeva da stanje u privredi i buduće mjere monetarne i ekonomske politike neće imati značajan negativan uticaj na budući finansijski položaj i rezultate poslovanja Agencije.

Osnovne računovodstvene politike

3. Osnovne računovodstvene politike primijenjene prilikom sastavljanja godišnjeg računa za 2017. godinu su sledeće:

Prihodi

3.1. Prihodi se odmjeravaju po pravičnoj vrijednosti primljene naknade ili naknade koja će se primiti i predstavljaju iznose koji se dobijaju za prodatu robu i izvršene usluge, umanjene za odobrene popuste. Prihod se priznaje kada nema značajne neizvjesnosti u pogledu naplativosti obračunatih prihoda i mogućnosti povraćaja po osnovu reklamacije.

Ostvareni prihodi se najvećim dijelom odnose na prihode od naknada za plovidbenost i doznačenih sredstava od EUROCONTROL-a, Brisel.

Unaprijed naplaćeni prihodi se iskazuju kao odloženi prihodi i prenose u redovne prihode u trenutku izvršenja usluge.

Poslovni rashodi

3.2. Poslovni rashodi uključuju sve troškove direktno vezane za izvršenje osnovne djelatnosti Agencije. Priznavanje rashoda vrši se istovremeno sa priznavanjem prihoda radi kojih su ti rashodi nastali (princip sučeljavanja prihoda i rashoda). Priznati rashodi direktno se povezuju sa priznatim prihodima u poslovnom rezultatu obračunskog perioda. Rashodi se priznaju u obračunskom periodu i onda kada je nastala obaveza, a nema uslova da se priznaju kao bilansna pozicija imovine.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Finansijski prihodi i rashodi

3.3. Finansijski prihodi i rashodi obuhvataju prihode od kamata po osnovu potraživanja i plasmana kao i rashode kamata. Prihodi i rashodi od kamata se iskazuju u momentu obračuna prema ugovorenim kamatnim stopama. Pod kamatom se, takođe, podrazumijeva i bilo koji oblik revalorizacije obaveza, ako je to ugovoreno ili propisano.

Prihodi po osnovu naplaćenih dividendi iskazuju se u bilansu uspjeha kao finansijski prihodi u periodu u kome su nastali.

Preračunavanje stranih sredstava plaćanja

3.4. Poslovne promjene u stranim sredstvima plaćanja tokom godine preračunavaju se u EUR po zvaničnim deviznim kursovima važećim na dan poslovne promjene. Sva potraživanja i obaveze u stranim sredstvima plaćanja, preračunata su u protivvrijednost EUR, po kursu valuta važećem na dan bilansa stanja.

Pozitivne i negativne kursne razlike, nastale preračunom potraživanja i obaveza u stranim sredstvima plaćanja u njihovu protivvrijednost u EUR i preračunom poslovnih promjena u toku godine, priznaju se u bilansu uspjeha kao finansijski prihodi, odnosno finansijski rashodi.

Doprinosi za socijalnu sigurnost zaposlenih

3.5. U skladu sa propisima koji se primjenjuju u Crnoj Gori, Agencija je u obavezi da uplati u ime zaposlenih, doprinose Fondu za zdravstveno osiguranje, Fondu PIO, Zavodu za zapošljavanje i Fondu rada kojima se obezbjeđuje socijalna sigurnost zaposlenih. Ove obaveze uključuju doprinose za zaposlene na teret poslodavca u iznosima obračunatim po zakonom propisanim stopama. Doprinosi na teret zaposlenog i doprinosi na teret poslodavca se knjiže na teret rashoda perioda na koji se odnose.

Porezi i doprinosi

Tekući porez na dobit

3.6.1. Porez na dobit obračunava se i plaća u skladu sa poreskim propisima Crne Gore po proporcionalnoj stopi koja iznosi 9 % od poreske osnovice.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Oporeziva dobit se utvrđuje na osnovu dobiti iskazane u Bilansu uspjeha uz usklađivanje prihoda i rashoda po odredbama Zakona o porezu na dobit pravnih lica (čl. 8 i 9 za usklađivanje prihoda i čl. 10 do 20 za usklađivanje rashoda).

Kapitalni gubici mogu se prebijati sa kapitalnim dobitima ostvarenim u istoj godini. Ako se i poslije izvršenog prebijanja sa kapitalnim dobitima ostvarenim u istoj godini pojavi kapitalni gubitak, poreski obveznik može prenijeti kapitalni gubitak na račun budućih kapitalnih dobitaka u narednih pet godina.

Zakon o porezu na dobit Crne Gore ne predviđa da se poslovni poreski gubici iz tekućeg perioda mogu koristiti kao osnov za povraćaj poreza plaćenog u prethodnim periodima. Međutim, poslovni gubici iz tekućeg perioda mogu se koristiti za smanjenje oporezive dobiti iz budućih obračunskih perioda, ali ne duže od pet godina.

Obveznik poreza na dobit dužan je da obračuna, obustavi i uplati porez po odbitku na prihode isplaćene po osnovu dividendi i udjela u dobiti koji se isplaćuju rezidentnim i nerezidentnim pravnim i fizičkim licima. Porez po odbitku plaća se po stopi od 9 % na osnovicu koju čini iznos bruto prihoda.

U skladu sa Zakonom o porezu na dobit pravnih lica, javni fondovi i javne ustanove čiji je osnivač Crna Gora, plaćaju porez na dobit samo za dobit koju ostvaruju prodajom proizvoda i usluga na tržištu.

Prema stručnom mišljenju Ministarstva finansija Crne Gore broj 04-6515/1 od 15.06.2010. godine, Agencija za civilno vazduhoplovstvo nije obveznik poreza na dobit, s obzirom da ne posluje na tržišnom principu.

Odloženi porez na dobit

3.6.2. Odloženi porez na dobit se obračunava korišćenjem metode utvrđivanja obaveza prema bilansu stanja, za privremene razlike proizašle iz razlike između poreske osnove sredstava i obaveza i njihove knjigovodstvene vrijednosti. Važeće poreske stope na datum bilansa stanja se koriste za utvrđivanje razgraničenog iznosa poreza na dobit. Odložene poreske obaveze se priznaju za sve oporezive privremene razlike. Odložena poreska sredstva se priznaju za sve odbitne privremene razlike i poreske gubitke i kredite, koji se mogu prenositi u naredne fiskalne periode, do stepena do kojeg će vjerovatno postojati oporeziva dobit od koje se odložena poreska sredstva mogu iskoristiti. Agencija za civilno vazduhoplovstvo nije obveznik poreza na dobit, pa i ne obračunava odloženi porez.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Porezi i doprinosi i druge zakonske obaveze koje ne zavise od rezultata poslovanja

3.6.3. Porezi i doprinosi i druge dažbine koje ne zavise od rezultata poslovanja uključuju poreze na imovinu i druge poreze, naknade i doprinose koji se plaćaju prema raznim državnim i lokalnim poreskim propisima. Ovi porezi i doprinosi su iskazani u bilansu uspjeha u okviru ostalih poslovnih rashoda.

Nematerijalna ulaganja

3.7. Nematerijalna ulaganja početno se priznaju po nabavnoj vrijednosti ili cijeni koštanja. Nakon početnog priznavanja, nematerijalna ulaganja se iskazuju po nabavnoj vrijednosti umanjenoj za ispravku vrijednosti.

Nematerijalna ulaganja obuhvataju ulaganja u softvere i licence.

U skladu sa članom 13 stav 6 Zakona o porezu na dobit pravnih lica (Sl. list RCG, br. 80/2004 i Sl. list CG, br. 40/2008, 86/2009 i 14/2012) obračun amortizacije za poreske svrhe se razlikuje od obračuna amortizacije za računovodstvene svrhe. Naime, amortizacija kupljenih softvera se za poreske svrhe obračunava primjenom degresivnog metoda, dok se za ostala nematerijalna ulaganja obračunava primjenom proporcionalnog metoda.

Nekretnine, postrojenja i oprema

3.8. Kao nekretnine, postrojenja i oprema priznaju se sredstva čiji je očekivani korisni vijek upotrebe duži od jedne godine.

Nekretnine, postrojenja i oprema iskazuju se po nabavnoj vrijednosti. Procjena vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme vrši se metodom tržišne vrijednosti, uzimajući u obzir preostali korisni vijek trajanja nekretnina i opreme. Negativni efekti procjene vrijednosti knjiže se na teret revalorizacionih rezervi do iznosa revalorizacionih rezervi utvrđenih prethodnom procjenom, a razlika iznad iznosa ranijih revalorizacionih rezervi evidentira se na teret rashoda perioda. Pozitivni efekti procjene vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme iskazani su kao revalorizaciona rezerva. Učestalost revalorizacije zavisi od kretanja fer vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme i vrši se u slučajevima kada njihova neto sadašnja vrijednost materijalno značajno odstupa od fer vrijednosti sredstva na dan bilansa stanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Prilikom prodaje ili rashodovanja revalorizovanih nekretnina, postrojenja i opreme pozitivan efekat revalorizacije koji ostaje kao revalorizaciona rezerva datog sredstva se prenosi direktno na neraspoređenu dobit odnosno akumulirani gubitak. Prenos sa revalorizacionih rezervi vrši se i u slučaju kada se sredstvo rashoduje. U skladu sa mišljenjem Poreske uprave, revalorizacija nekretnina i opreme ne iziskuje usklađivanje poreske osnovice sredstva u prijavi poreza na dobit.

Nekretnine, postrojenja i oprema nabavljene nakon procjene treba iskazati po nabavnoj vrijednosti umanjenoj za ispravku vrijednosti. Nabavnu vrijednost čini faktorna vrijednost sredstava, uvećana za sve troškove nastale do njihovog stavljanja u upotrebu.

Naknadni troškovi, troškovi zamjene djelova postrojenja i opreme (ugradnja novih rezervnih djelova), troškovi značajnih adaptacija, remonta i generalnih popravki priznaju se kao povećanje sadašnje vrijednosti postrojenja i opreme ako je vjerovatno da će po tom osnovu doći do priliva budućih ekonomskih koristi i ako se ti troškovi mogu pouzdano izmjeriti. Troškovi nastali po osnovu tekućeg održavanja nekretnina, postrojenja i opreme: zamjena i ugradnja sitnih rezervnih djelova i potrošnog materijala, kao i troškovi svakodnevnih popravki opreme i postrojenja, smatraju se rashodom perioda u kome su nastali.

Pozitivna razlika nastala prilikom prodaje nekretnina, postrojenja i opreme knjiži se u korist ostalih prihoda. Neotpisana vrijednost otuđenih i rashodovanih osnovnih sredstava se naknađuje na teret ostalih rashoda.

Amortizacija

3.9. Amortizacija nekretnina, postrojenja i opreme obračunava se na nabavnu, odnosno procijenjenu vrijednost umanjenu za procijenjeni iznos rezidualne vrijednosti, proporcionalnim metodom, primjenom stopa koje se utvrđuju na osnovu procijenjenog korisnog vijeka upotrebe sredstava.

Amortizacija se obračunava počevši od narednog mjeseca za novonabavljene nekretnine, postrojenja i opremu, odnosno obračunom na vrijednost nekretnina, postrojenja i opreme, utvrđenu krajem prethodne godine, za ostale nekretnine i opremu.

Stope amortizacije koje su u primjeni su:

<i>Grupa osnovnih sredstava</i>	<i>Stopa amortizacije %</i>
Nematerijalna ulaganja	20,00 - 100,00
Građevinski objekti	4,50
Razna oprema	10,00 - 100,00
Transportna sredstva	15,00
Računarska oprema	25,00 - 100,00

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

U skladu sa članom 13. stav 6. Zakona o porezu na dobit pravnih lica (Sl. list RCG br. 80/2004 i Sl. list CG, br. 40/2008, 86/2009 i 14/2012) obračun amortizacije za poreske svrhe se razlikuje od obračuna amortizacije za računovodstvene svrhe. Amortizacija građevinskih objekata za poreske svrhe obračunava se primjenom proporcionalnog metoda, a za sva ostala osnovna sredstva primjenom degresivnog metoda za cijelu godinu bez obzira na datum aktiviranja.

Obezvrjeđenje vrijednosti imovine

3.10. Agencija na dan bilansa stanja procjenjuje da li postoje bilo kakve indicije da je vrijednost nekog sredstva umanjena. U slučaju da postoje takve indicije, procjenjuje se nadoknativa vrijedost imovine za takvo sredstvo, kako bi se utvrdio iznos obezvrjeđenja. Gubitak zbog umanjenja vrijednosti se priznaje u visini iznosa za koji je knjigovodstvena vrijednost sredstva veća od njegove nadoknativne vrijednosti. Nadoknativa vrijednost je fer vrijednost umanjena za troškove prodaje ili upotrebna vrijednost, zavisno od toga koja je od te dvije vrijednosti veća.

Obezvrjeđenje se priznaje kao rashod tekućeg perioda, osim kada se sredstvo vodi po revalorizovanoj vrijednosti, kada se umanjenje vrijednosti tretira kao smanjenje revalorizacione rezerve.

Ako se kasnije poništi obezvrjeđenje, knjigovodstvena vrijednost sredstva se povećava do promijenjene procjene nadoknativnog iznosa, ali ne iznad knjigovodstvenog iznosa koji bi bio utvrđen da gubitak od umanjenja vrijednosti nije bio priznat u ranijim godinama. Poništenje obezvrjeđenja se prikazuje kao prihod tekućeg perioda, ukoliko sredstvo nije prikazano po revalorizovanoj vrijednosti, kada se poništenje obezvrjeđenja tretira kao povećanje revalorizacione rezerve.

Dugoročni finansijski plasmani

3.11. Dugoročni finansijski plasmani koji se kotiraju na aktivnom tržištu vrednuju se po tržišnoj vrijednosti, a plasmani koji se ne kotiraju vrednuju se po amortizacionom trošku koristeći metod efektivne kamatne stope umanjen za umanjenje vrijednosti na osnovu procjene rukovodstva o njihovoj vjerovatnoj naplativosti.

Zalihe

3.12. Zalihe se iskazuju po nabavnoj vrijednosti (cijeni koštanja), koja uključuje fakturnu vrijednost dobavljača, transportne i zavisne troškove nabavke ili po neto prodajnoj vrijednosti, ukoliko je ona niža. Neto prodajna vrijednost je vrijednost po kojoj zalihe mogu biti prodane u normalnim uslovima poslovanja nakon umanjenja prodajne vrijednosti za troškove prodaje.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Terećenjem ostalih rashoda vrši se ispravka vrijednosti zaliha u slučajevima kada se ocijeni da je potrebno svesti vrijednost zaliha na njihovu neto prodajnu vrijednost. Oštećene zalihe i zalihe koje po kvalitetu ne odgovaraju standardima, otpisuju se.

Potraživanja iz poslovnih odnosa

3.13. Potraživanja od kupaca i ostala potraživanja iz poslovnih odnosa se inicijalno priznaju po fer vrijednosti.

Rezervisanje za umanjenje vrijednosti se iskazuje kada postoji objektivni dokaz da Agencija neće moći da naplati sve iznose koje potražuje na osnovu prvobitnih uslova potraživanja. Značajne finansijske teškoće kupca, vjerovatnoća da će kupac otići pod stečaj ili finansijsku reorganizaciju, propust ili kašnjenje u plaćanju, smatraju se indikatorima da je umanjena vrijednost potraživanja.

Knjigovodstvena vrijednost potraživanja iz poslovnih odnosa umanjuje se preko ispravke vrijednosti, a iznos umanjenja se priznaje u bilansu uspjeha u okviru ostalih rashoda. Naknadna naplata potraživanja koje je ranije bilo ispravljeno ili otpisano priznaje se u bilansu uspjeha u okviru ostalih prihoda.

Gotovina i gotovinski ekvivalenti

3.14. Gotovina i gotovinski ekvivalenti obuhvataju gotovinu u blagajni, depozite po viđenju kod poslovnih banaka i druga kratkoročna visoko likvidna ulaganja sa prvobitnim rokom dospeljeća do tri mjeseca.

Obaveze prema dobavljačima

3.15. Obaveze prema dobavljačima se prikazuju po fakturnoj vrijednosti.

Obaveze po kreditima

3.16. Obaveze po kreditima se prvobitno prikazuju u iznosima primljenih sredstava, a nakon toga se iskazuju po amortizovanoj vrijednosti uz primjenu ugovorene kamatne stope koja korespondira efektivnoj kamatnoj stopi.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva

3.17. Rezervisanja se priznaju kada Agencija ima zakonsku ili ugovorenu obavezu koja je rezultat prošlih događaja i kada je vjerovatno da će doći do odliva sredstava kako bi se izmirila obaveza i kada se iznos ovih obaveza može pouzdano procijeniti.

Agencija procjenjuje mogući nepovoljni razvoj događaja kao rezultat zbivanja u prošlosti i ukoliko je vjerovatnoća da će sudski spor biti izgubljen, Agencija vrši rezervisanje kojim se u cjelosti obezbjeđuje iznos potencijalne obaveze po osnovu negativnog razrješenja sudskog spora. Potencijalne obaveze i potencijalna sredstva se ne priznaju u finansijskim izvještajima.

Pravična (fer) vrijednost

3.18. Poslovna politika Agencije je da objelodani informacije o pravičnoj vrijednosti aktive i pasive za koju postoje zvanične tržišne informacije, kada se pravična vrijednost značajno razlikuje od knjigovodstvene vrijednosti. Ne postoji dovoljno tržišnog iskustva, kao ni stabilnosti i likvidnosti kod kupovine i prodaje potraživanja i ostale finansijske aktive i pasive, pošto zvanične tržišne informacije nijesu u svakom trenutku raspoložive. Stoga, pravičnu vrijednost nije moguće pouzdano utvrditi u odsustvu aktivnog tržišta.

Rukovodstvo Agencije vrši procjenu rizika i u slučajevima kada se ocijeni da vrijednost po kojoj se imovina vodi u poslovnim knjigama neće biti realizovana, vrši ispravku vrijednosti. Po mišljenju rukovodstva Agencije, iznosi u ovim finansijskim izvještajima odražavaju vrijednost koja je u datim okolnostima najvjerodostojnija i najkorisnija za potrebe izvještavanja.

Prihod

4. Pregled ostvarenih prihoda je sledeći:

	2017.	2016.
	EUR 000	EUR 000
Prihod od EUROCONTROL-a, Brisel	3.858	3.786
Prihod od terminalnih naknada SMATSA	125	108
Prihod od naknada za izdavanje dozvole	15	12
Prihodi od projekata	7	-
Ostali prihodi	4	-
	4.009	3.906

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Troškovi materijala

5. Ove troškove čine:

	2017. EUR 000	2016. EUR 000
Troškovi kancelarijskog materijala	(27)	(6)
Troškovi ostalog materijala	(8)	(16)
Troškovi goriva	(6)	(5)
Troškovi električne energije	(9)	(8)
	(50)	(35)

Troškovi zaposlenih

6. Pregled zarada je sledeći:

	2017. EUR 000	2016. EUR 000
Troškovi neto zarada i naknade zarada	(1.059)	(974)
Troškovi poreza na zarade i naknade zarada	(168)	(164)
Troškovi prireza i doprinosa na zarade	(603)	(568)
Troškovi dnevnica za službena putovanja	(59)	(48)
Troškovi prevoza i smještaja na sl. putovanjima	(144)	(122)
Troškovi zimnice	-	(26)
Troškovi privremenih i povremenih poslova	(64)	(52)
Troškovi Savjeta Agencije	(13)	(18)
Troškovi pomoći zaposlenima	(4)	(6)
	(2.114)	(1.978)

Amortizacija

7. Ukupni troškovi amortizacije za 2017. godinu u iznosu od 116 hiljada EUR-a (2016. godine 111 hiljada EUR-a), sadrže amortizaciju nekretnina, postrojenja i opreme. Amortizacija je obračunata u skladu sa Napomenom 3.9.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje - nastavak

Ostali poslovni rashodi

8. Ostale poslovne rashode čine:

	2017. EUR 000	2016. EUR 000
Troškovi PTT i transporta	(57)	(57)
Troškovi zakupa	(53)	(41)
Troškovi održavanja	(23)	(21)
Troškovi reprezentacije	(34)	(33)
Troškovi pomoći	(47)	(44)
Troškovi traganja i spašavanja	(707)	(638)
Troškovi osiguranja	(13)	(19)
Troškovi platnog prometa	(19)	(19)
Troškovi kontribucije EUROCONTROL-u	(340)	(353)
Troškovi poreza na imovinu	(5)	(4)
Troškovi neproizvodnih usluga	(62)	(48)
Ostali troškovi poslovanja	(14)	(4)
	(1.374)	(1.281)

Potraživanja od kupaca

9. Potraživanja od kupaca se odnose na:

	2017. EUR 000	2016. EUR 000
Potraživanja od EUROCONTROL-a	472	466
Potraživanja za terminalne naknade - SMATSA	670	586
Potraživanja od zaposlenih - akontacije	-	2
Potraživanja za povraćaj stipendije	17	17
	1.159	1.071

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak Nekretnine, postrojenja i oprema

10. Nekretnine, postrojenja i oprema su prikazani kako slijedi:

	Građevinski objekti	Oprema	Ukupno
	EUR 000	EUR 000	EUR 000
Nabavna ili revalorizovana vrijednost			
Stanje 01. januara 2017. godine	1.261	252	1.513
Nabavke u 2017. godini	-	72	72
Stanje 31. decembra 2017. godine	1.261	324	1.585
Ispravka vrijednosti			
Stanje 01. januara 2017. godine	114	95	209
Amortizacija 2017. godine (Napomena 7)	57	59	116
Stanje 31. decembra 2017. godine	171	154	325
Sadašnja vrijednost 31. decembra 2017. godine	1.090	170	1.260
Sadašnja vrijednost 31. decembra 2016. godine	1.147	157	1.304

Gotovina i gotovinski ekvivalenti

11. Gotovina je prikazana kako slijedi:

	2017.	2016.
	EUR 000	EUR 000
Blagajna	5	4
Žiro račun	540	344
Devizni račun	178	64
Kreditna kartica	3	6
	726	418

Agencija za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica poslovanje obavlja preko “Crnogorske komercijalne banke” ad, Podgorica, “Atlas banke” ad, Podgorica, “Hipotekarne banke” ad, Podgorica, “Prve banke Crne Gore” ad, Podgorica i “Erste banke” ad, Podgorica.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Kratkoročni finansijski plasmani

12. Kratkoročne finansijske plasmane čine oročeni depoziti kod:

	Kamatna stopa	Datum dopijeca	2017.
	% god.		EUR 000
“Hipotekarne banke” ad, Podgorica	0,10	24.03.2018.	200
“Hipotekarne banke” ad, Podgorica	0,15	09.02.2018.	450
“Hipotekarne banke” ad, Podgorica	0,10	29.03.2018.	800
“Prve banke CG” ad, Podgorica	0,25	18.03.2018.	250
“Prve banke CG” ad, Podgorica	0,25	29.01.2018.	50
“Prve banke CG” ad, Podgorica	0,25	07.01.2018.	50
“Prve banke CG” ad, Podgorica	0,25	30.03.2018.	100
“Erste banke” ad, Podgorica	0,13	11.03.2018.	210
“Erste banke” ad, Podgorica	0,15	24.03.2018.	200
“Erste banke” ad, Podgorica	0,10	30.03.2018.	300
“Erste banke” ad, Podgorica	0,01	12.01.2018.	100
“Erste banke” ad, Podgorica	0,01	24.01.2018.	90
			2.800

Unaprijed plaćeni troškovi

13. Unaprijed plaćeni troškovi iznose 95 hiljada EUR-a (2016. godine 94 hiljade EUR-a) i čine ih razgraničeni troškovi kontribucije EUROCONTROL-a za prvi kvartal 2018. godine u iznosu od 85 hiljada EUR-a i razgraničeni troškovi osiguranja - 10- hiljada EUR-a.

Kratkoročne obaveze iz poslovanja

14. Ove obaveze čine:

	2017.	2016.
	EUR 000	EUR 000
Obaveze prema dobavljačima	110	118
Obaveze za poreze i doprinose na zarade i nakn. zarada	1	12
	111	130

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Obaveze prema dobavljačima se odnose na obaveze prema EUROCONTROLU, Brisel u iznosu od 85 hiljada EUR-a, ICAO, Montreal - 5 hiljada EUR-a, ENAC, Tuluz - 5 hiljada EUR-a, Direktoratu civilnog vazduhoplovstva Srbije, Beograd - 2 hiljade EUR-a, "Crnogorskom telekomu", Podgorica - 3 hiljade EUR-a, Glavnom gradu Podgorica - 4 hiljade EUR-a i ostalim dobavljačima - 6 hiljada EUR-a.

Državni kapital

15. Kapital Agencije, na dan 31.12.2017. godine iznosi 3.350 hiljada EUR-a (2016. godine 3.350 hiljada EUR-a) i predstavlja osnivački ulog Države Crne Gore u iznosu od 30 hiljada EUR-a i kapital nastao procjenom vrijednosti izvršene od strane ovlaštenog procjenjivača sa stanjem na dan 31.12.2014. godine u iznosu od 3.320 hiljada EUR-a.

Pregled promjena na kapitalu prikazan je u Iskazu o promjenama neto imovine (kapitala).

Neraspoređeni dobitak

16. U poslovnoj 2017. godini Agencija je ostvarila dobitak u iznosu od 360 hiljada EUR-a (2016. godine 534 hiljade EUR-a).

U toku godine je, usaglašenjem sa Poreskom upravom, povećana neraspoređena dobit ranijih godina za 12 hiljada EUR-a po osnovu smanjenja obaveza za poreze i doprinose.

Ukupni neraspoređeni dobitak iznosi 2.577 hiljada EUR-a.

Sudski sporovi

17. Prema riječima odgovornih, protiv Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica se ne vode sudski sporovi.